

Comparative Analysis of Factors Influencing Women's Satisfaction with Women-Only Parks and Public (Mixed) Parks in Mashhad and Sabzevar Cities

Seyyed Hadi Hosseini¹ , Hossein Ghodrati, Sajjad Kokabi

¹- Faculty Member, Research Core of Cognitive Science & Aging Studies, Research Center of Geographical & Social Science, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran. E-mail: Sh.hosseini@hsu.ac.ir

²- Faculty Member, Department of Sociology, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran.

³- M.A of Sociology, Department of Sociology, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran.

Article Info	ABSTRACT
Article type: <i>Research Article</i>	Introduction: In the initial phase of this study, the primary goal is to identify and analyze the role that urban parks, particularly women-only parks, can play in improving the quality of life for women. Furthermore, the study aims to assess the satisfaction levels of women-only park users in comparison to users of public (mixed) parks.
Article history: Received: 11 January 2024 Revised: 24 April 2024 Accepted: 20 August 2024 Published online: 22 September 2024	Data and Method: This research is a case study, and cross-sectional that is performed by descriptive-analytical method. regarding the novelty of the study and the lack of a standard questionnaire, a researcher-made questionnaire was used to collect data. The statistical population includes all women aged 15 and over present in public Mellat Park and Hijab only-woman Park in Mashhad and Laleh Public Park and only-woman Park in Sabzevar. The sample size is equal to 320 in Mashhad and 200 in Sabzevar.
Keywords: <i>Good governance, Participation, Ghir city, Transparency, Justice.</i>	Results: The results show that in both public and only-woman parks of Sabzevar, sport, and recreation is the main motivation for the presence of users in the park. Based on the findings, in general, women in Sabzevar have more satisfaction in either Public or only-woman parks than in Mashhad. Anova test indicates that there is a significant difference between the satisfaction scores of users of urban parks in Sabzevar and Mashhad, and Also, results show the overall satisfaction of women from only-woman Parks in both cities is higher than in public parks.
	Conclusion: The findings of this study highlight a significant gap in comprehensive and longitudinal research on women-only parks in Iran. The results of factor analysis underscore the importance of addressing the locational positioning and city-level distribution of women-only parks, designing park spaces based on women's preferences, and selecting equipment and facilities that account for the biological differences between women and men. These factors are critical considerations for policymakers in the planning and advancement of women-only parks.

Cite this article: Hosseini, Seyyed Hadi., Ghodrati, Hossein., Kokabi, Sajjad. (2024). Comparative Analysis of Factors Influencing Women's Satisfaction with Women-Only Parks and Public (Mixed) Parks in Mashhad and Sabzevar Cities. *Urban Social Geography*, 11 (2), 105-127. [http://doi.org/ 10.22103/jusc.2024.2133](http://doi.org/10.22103/jusc.2024.2133)

© The Author(s).

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: <http://doi.org/10.22103/jusc.2024.2133>

¹- **Corresponding Author:** Hosseini, S. H., Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran.

✉ Sh.hosseini@hsu.ac.ir ☎ (+98) 05144013844

English Extended Abstract

Introduction

In recent decades, the growing presence of women in urban settings has brought gender to the forefront of urban planning and design discussions. This issue is particularly pronounced in Islamic nations such as Iran, where the restrictions on women's access to public spaces in cities are influenced by religious and cultural norms. With women constituting half of the population and assuming increasing roles in economic and socio-cultural spheres, it has become imperative to comprehend the challenges, prospects, and constraints faced by women in urban spaces, particularly within Iranian society. Urban planning literature has underscored the significance of gender and the involvement of women in urban policy and planning processes, drawing upon Henri Lefebvre's Right to the City theory. A key focus of this discourse is the expanding establishment of women's parks across various Iranian cities to foster gender equality, enhance women's access to and satisfaction with urban environments, and ultimately elevate their quality of life. The inception of Women Only-parks in Iran dates back less than two decades, with initial establishments in cities like Tehran and Borujerd. In recent years, numerous cities in the country have shown eagerness to proliferate the establishment of such parks. Given the experimental nature of integrating women's parks into the Iranian urban planning framework and the growing trend towards their wider adoption, evaluating their efficacy, women's contentment with these spaces, and pinpointing their strengths and weaknesses can offer valuable insights for policymakers, planners, and urban designers regarding the continuation or discontinuation of constructing these spaces in urban areas. The primary aim of this research endeavor is to explore the potential roles of these spaces in enhancing women's quality of life and concurrently assess user satisfaction with women's parks in comparison to mixed-gender public parks. Aligned with the research objectives, the study embarks on case studies in Mashhad (Iran's second-largest city) and Sabzevar (an intermediary city). The selection of these study sites was based on considerations of time, resources, researchers' accessibility to these locales, as well as their respective positions within distinct urban hierarchies. The research seeks to address the following inquiries:

1. What are the primary functions of urban parks (mixed-gender and women-only) for women?
2. To what extent are women satisfied with women's parks as spaces dedicated solely to their gender?
3. Does women's satisfaction with women's parks surpass that of mixed-gender public parks?
4. What are the key strengths and weaknesses of women's parks as gender-specific spaces?

Data and Method

This study employs a case study approach and a cross-sectional design, utilizing a descriptive-analytical methodology. Given the innovative nature of the research domain and the absence of a standardized questionnaire, a researcher-developed survey instrument was created. This instrument was crafted by drawing upon the theoretical underpinnings of the study and insights gleaned from prior research. The questionnaire's validity was ascertained through face validity and expert feedback to ensure its content validity. To assess the internal consistency of the instrument and refine its items, a pilot test and Cronbach's alpha coefficient were employed, yielding a satisfactory coefficient of 0.888, indicating the reliability and appropriateness of the items. The study population comprised all females aged 15 and above frequenting Mellat mixed Park and Hijab Women-only Park in Mashhad, as well as Laleh Women-only and Public (mixed) Park in Sabzevar. The sample size was determined based on the variance observed in the pilot sample and the components of the Cookran formula. Given the greater homogeneity of the population in Sabzevar compared to Mashhad, the sample sizes were calculated as 313 participants in Mashhad and 206 in Sabzevar, resulting in the analysis of 320 questionnaires for Mashhad and 200 for Sabzevar. In the absence of a definitive sampling framework, questionnaires were distributed randomly over a six-month period, covering various days and times within the designated parks.

English Extended Abstract

Results

The research results have shown that in both mixed-gender and women-only parks in Sabzevar city, sports, and recreation have been the most significant motivation for users to be present in the parks. In the mixed-gender park in Mashhad city as well, sports and recreation are the primary motivations, while in the women-only parks in Mashhad, meeting friends and escaping the home environment are the most important motivations for being present in the park, with sports and recreation ranking third. Exploratory factor analysis results show that, according to women surveyed in all parks, The most important functions of urban parks for women, in order, were Soothing and health-promoting, improving social capital, enhancing efficiency and effectiveness, Enhancing political and social awareness, and Cultural and educational function. These factors collectively explain about 53% of the variance of the dependent variable in the study, namely the reasons for women's presence in urban parks. Among these factors, the first factor related to the health-promoting function of parks for women has been the most influential factor with a variance of 19.18% in both parks. The second factor has explained 11.26% of the variance of the dependent variable. These two factors collectively account for close to 30% of the changes related to the dependent variable. Additionally, based on the research findings, women's satisfaction with women-only parks in both cities is higher compared to mixed-gender parks. The research findings have shown that in the studied women-only parks, features such as location and quality of space design, quality of equipment and facilities, sense of security, specific women's needs, and freedom and independence in clothing and behavior were the most important factors in women's satisfaction. It can be said that merely creating women-only parks and defining their location on the city map alone cannot play a determinant role in increasing the presence and satisfaction of women in public urban spaces such as parks. In the first step, attention to women's preferences and specific needs, especially utilizing women and adopting a participatory design approach, can play a significant role in improving the quality of design and construction, and consequently, in increasing the presence and satisfaction of women with urban parks.

Conclusion

Although it might appear that creating women's parks could serve as a temporary strategy to promote gender equality in cities of Islamic nations such as Iran, considering the existing conditions and the societal, cultural, religious, and legal limitations on women's access to public spaces, previous empirical studies in Iran have revealed that the limited presence of these parks in urban areas and their occasionally unsuitable placements have resulted in women underutilizing these spaces. According to the research results, the primary role of public spaces like parks for women lies in enhancing their mental and social welfare. Giving more consideration to the utilization of women's perspectives and choices as the main users of these spaces in the planning and development of the internal areas and amenities within women's parks is crucial, particularly in light of the male-dominated environment prevalent in Iran's urban planning and management system.

تحلیل تطبیقی عوامل تأثیر گذار بر رضایت‌مندی زنان از پارک‌های بانوان و پارک‌های عمومی (مختلط) در شهرهای مشهد و سبزوار

سید هادی حسینی^۱ ✉، حسین قدرتی، سجاد کوکبی

- ^۱ - استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، هسته پژوهشی علوم شناختی و مطالعات سالمندی، مرکز پژوهشی علوم جغرافیایی و مطالعات اجتماعی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران. Sh.hosseini@hsu.ac.ir
- ^۲ - دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران.
- ^۳ - کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	مقدمه: هدف اصلی این تحقیق در مرحله اول، شناخت و تحلیل نقشی است که پارک‌های شهری به ویژه پارک‌های بانوان می‌توانند در ارتقاء کیفیت زندگی زنان داشته باشند. همچنین، این تحقیق قصد دارد تا میزان رضایت کاربران پارک‌های بانوان را در مقایسه با پارک‌های عمومی (مختلط) مورد بررسی قرار دهد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۲۱	داده و روش: این تحقیق، پژوهشی مقطعی و موردی از نوع کاربردی است که با روش توصیفی - تحلیلی انجام پذیرفته است. گردآوری داده‌ها از طریق پرسش‌نامه محقق ساخته صورت گرفته است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه زنان ۱۵ سال به بالای حاضر در پارک ملت و پارک بانوان حجاب شهر مشهد و پارک بانوان و پارک عمومی (مختلط) لاله شهر سبزوار می‌باشد.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۰۵	یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان داد که کارکردهای اصلی پارک‌های شهری برای زنان بر اساس اولویت شامل کارکردهای تسکین و سلامت بخشی، بهبود سرمایه اجتماعی، ارتقاء کارایی و اثر بخشی، ارتقاء آگاهی سیاسی و اجتماعی و کارکرد فرهنگی و آموزشی می‌باشد. همچنین نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که ۵ عامل موقعیت و کیفیت طراحی فضا، کیفیت تجهیزات و امکانات، احساس امنیت، نیازهای خاص زنانه و آزادی و استقلال در پوشش و رفتار از معیارهای اصلی رضایت‌مندی زنان از پارک‌های بانوان بوده است که این معیارها در مجموع بیش از نیمی از تغییرات متغیر وابسته یعنی رضایت‌مندی زنان از پارک بانوان را تبیین نموده‌اند.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۳۰	نتیجه‌گیری: نتایج این تحقیق نشان داد که فقدان مطالعات جامع و طولی در خصوص پارک‌های بانوان در ایران مشهود است. با توجه به نتایج تحلیل عاملی، توجه به موضوع موقعیت مکانی پارک‌های بانوان و توزیع مناسب آن‌ها در سطح شهر، توجه به موضوع طراحی فضای پارک با توجه به سلیقه زنان و همچنین توجه به موضوع نوع تجهیزات و امکاناتی استفاده شده در این پارک‌ها با توجه به تفاوت‌های بیولوژیکی زنان و مردان، از نکاتی است که باید در ایجاد و توسعه پارک‌های بانوان مورد توجه سیاست‌گذاران قرار گیرد.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱	

کلیدواژه‌ها:

پارک بانوان،

پارک مختلط (عمومی)،

رضایت‌مندی،

تحلیل تطبیقی،

مشهد،

سبزوار.

استاد: حسینی، سید هادی؛ قدرتی، حسین؛ کوکبی، سجاد. (۱۴۰۳). تحلیل تطبیقی عوامل تأثیرگذار بر رضایت‌مندی زنان از پارک‌های بانوان و پارک‌های عمومی (مختلط) در شهرهای مشهد و سبزوار. *جغرافیای اجتماعی شهری*. ۱۱ (۲)، ۱۲۷-۱۰۵. DOI: <http://doi.org/10.22103/jusg.2024.2133>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان.

DOI: <http://doi.org/110.22103/jusg.2024.2133>

مقدمه

طی دهه‌های اخیر، با افزایش حضور زنان در فضاهای شهری، جنسیت به یکی از موضوعات محوری در برنامه‌ریزی و طراحی شهری تبدیل شده است. این امر به ویژه در کشورهای اسلامی و ایران که به واسطه اعتقادات مذهبی و فرهنگی، کم و کیف حضور زنان در فضاهای عمومی شهرها با محدودیت‌های به نسبت بیشتری در مقایسه با جوامع دیگر روبرو می باشد، بیشتر مشهود است. در شرایط کنونی با توجه به سهم ۵۰٪ زنان از کل جمعیت و همچنین روند رو به فزونی حضور زنان در فضاهای شهری با پذیرفتن نقش‌های جدید به ویژه در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی، شناخت کم و کیف حضور زنان در این فضاها و چالش‌ها، تنگناها و فرصت‌های پیش روی به ویژه برای جامعه ایران، به یک الزام تبدیل شده است.

از اوایل دهه ۷۰ هـ.ش روند توجه به مسائل و مشکلات و نیازهای خاص زنان در جامعه رو به فزونی گرفته است به گونه‌ای که در این سالها شاهد اقدامات متعددی در سطح نهادهای دولتی و عمومی و حاکمیتی در جهت تحقق حقوق زنان و حل مسایل و مشکلات آنان در جامعه می‌باشیم که از جمله آن‌ها می‌توان به مواردی چون ایجاد شورای فرهنگی و اجتماعی زنان، دفتر امور مشارکت زنان ریاست جمهوری، دفاتر و معاونت‌های امور زنان در وزارتخانه‌ها، راه اندازی کمیسیون امور بانوان در استانداری‌ها، برگزاری همایش‌ها و نشست‌های متعدد، راه‌اندازی نشریه‌های علمی مختص زنان در مراکز علمی و ایجاد سمن‌های متعدد با موضوعیت خاص زنان و ... اشاره نمود (حیب و دیگران، ۱۳۹۰: ۷۶).

در حوزه برنامه‌ریزی شهری نیز طی سال‌های اخیر موضوع جنسیت و جایگاه زنان در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی شهری مورد توجه خاص محافل علمی قرار گرفته است و به خصوص با مدنظر قراردادن نظریه حق به شهر هانری لوفور، این موضوع از زوایای متعددی در پژوهش‌های مختلف بررسی شده (کاظمی، ۱۳۸۸؛ گلی و همکاران، ۱۳۹۴؛ فرحزاد و همکاران، ۱۳۹۷؛ فنی و احمدی، ۱۳۹۹). یکی از تجلیات و نمودهای این توجه و اهتمام، شکل‌گیری روزافزون پارک‌های بانوان^۱ در شهرهای مختلف کشور با هدف ایجاد عدالت جنسیتی و افزایش دسترسی و رضایت‌مندی شهروندان زن از فضاهای شهری و بهبود کیفیت زندگی آنان می‌باشد. هر چند که سابقه ایجاد اولین پارک بانوان در جهان به پیش از ۱۰۰ سال قبل یعنی سال ۱۹۱۳ در شهر هلنای ایالت مونتانی آمریکا برمی‌گردد، با این حال، سابقه ایجاد پارک‌های بانوان در ایران بسیار جدید می‌باشد.

ایده ساخت پارک‌های مختص زنان به‌عنوان فضاهای شهری خاص جنسیتی در ایران به اواسط دهه ۱۹۹۰ میلادی (۱۳۷۰ هـ.ش) برمی‌گردد که با پیشنهاد معاونت امور زنان و خانواده دفتر ریاست جمهوری ایران مطرح شد. علیرغم همسویی با سیاست بزرگ حکومت ایران در زمینه تفکیک جنسیتی، اجرای این ایده دشوار تلقی شد و مورد غفلت قرار گرفت. با این حال، پس از انتشار گزارش یک پژوهش پزشکی به سفارش وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، که در آن برخی از مسائل بهداشتی زنان به طور جزئی و غیرمستقیم به حجاب نسبت داده شده بود، بحث در مورد پارک‌های مختص زنان بار دیگر در سال ۲۰۰۳ از سر گرفته شد. این گزارش از بروز پوکی استخوان در میان تعداد زیادی از زنان ایرانی خبر داد. پوشش اسلامی زنان ایرانی در فضاهای عمومی از یک سو به همراه آپارتمان‌های کوچک با پنجره‌های پوشیده یا مسدود شده با پرده‌های ضخیم برای رعایت سبک زندگی اسلامی و سبک زندگی بی‌تحرك از سوی دیگر، منجر به عدم امکان قرار گرفتن زنان در معرض نور خورشید و ایجاد مشکلات جدی سلامتی برای آنها شده است. در این تحقیق درباره خطرات سلامتی ناشی از عدم قرار گرفتن در معرض نور خورشید و کمبود ویتامین D در نسل آینده زنان ایرانی هشدار داده بود (Arjmand, 2016: 27). انتشار این گزارش، در کنار حضور گسترده زنان در ایران در فضاهای عمومی، آموزشی، درمانی و حوزه اقتصاد و افزایش آگاهی زنان و درخواست آنها برای مدنظر قرار دادن و دیده شدن نیازهای آن‌ها توسط سیاست‌گذاران، تبدیل به نقطه عطفی برای ضرورت فراهم کردن امکانات تفریحی و ورزشی در فضای باز برای زنان بود.

^۱ Women-only Park

پارک‌های بانوان در ایران دارای سابقه‌ای کمتر از دو دهه می‌باشند و اولین نمونه‌های آن در شهرهایی چون تهران و بروجرد ایجاد شدند و طی سال‌های اخیر، شهرهای مختلف کشور با پذیرش این ایده، اقدام به گسترش ساخت پارک‌های بانوان کرده‌اند. با توجه به نو بودن این تجربه در نظام برنامه‌ریزی شهری ایران (در مقابل سابقه بیش از ۱۰۰ ساله آن در جهان) و روند رو به گسترش ایجاد پارک‌های موضوعی بانوان در شهرهای مختلف ایران، ارزیابی میزان موفقیت آن‌ها و سطح رضایت‌مندی زنان از این فضاهای شهری و به‌طور خاص شناخت نقاط قوت و ضعف آن‌ها می‌تواند راهنمای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان و طراحان شهری در ادامه یا توقف ساخت این فضاها در شهرهای کشور باشد.

بر این اساس، هدف اصلی این پژوهش در وهله نخست، بررسی کارکردهایی است که این فضاها می‌توانند در بهبود کیفیت زندگی زنان داشته باشند و در کنار آن، شناخت میزان رضایت‌مندی کاربران این پارک‌ها از این فضاهای نوظهور در مقایسه به پارک‌های عمومی (مختلط) مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در راستای هدف تحقیق، دو شهر مشهد (به عنوان یک کلانشهر و دومین شهر کشور) و شهر سبزوار (به عنوان دومین شهر خراسان رضوی بعد از مشهد و یک شهر میانی) برای مطالعه موردی انتخاب گردیدند. انتخاب محدوده‌های مورد مطالعه با توجه به زمان و منابع و دسترسی محققان به این شهرها، از یک سو و همچنین قرار داشتن آن‌ها در دو طیف مختلف سلسله‌مراتب شهری، از سوی دیگر، صورت پذیرفته است. با توجه به هدف تحقیق، سؤال‌های زیر به عنوان هدایتگر محقق در فرایند انجام پژوهش طرح گردیدند:

- فضاهای عمومی چون پارک‌های شهری (اعم از مختلط/ بانوان) چه کارکردهایی در زندگی روزمره زنان ایفا می‌کنند؟
- میزان رضایت‌مندی زنان از پارک‌های بانوان به عنوان فضاهایی تک جنسیتی چگونه است؟
- آیا رضایت‌مندی زنان از حضور در پارک‌های بانوان در مقایسه با پارک‌های عمومی مختلط بیشتر می‌باشد؟
- مهمترین نقاط قوت و ضعف پارک‌های بانوان به عنوان فضاهایی تک جنسیتی کدام هستند؟

پیشینه نظری

گسترش شهرنشینی، گسترش مکانیزاسیون، اتوماسیون و دیجیتالی شدن فرایندها، توسعه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و شبکه‌های اجتماعی، پذیرش تکثرگرایی در حوزه‌های مختلف ناشی از گسترش اندیشه‌های پست مدرنیستی همراه با محدودیت‌های اکولوژیکی ناشی از تغییرات آب و هوایی و چالش‌های زیست‌محیطی گوناگون و قرار گرفتن شهرها در کانون همه این تغییرات، باعث گردیده است تا شهرها به مکان‌های پیچیده‌ای تبدیل گردند. این موضوع باعث گردیده تا رویکردهای سنتی به برنامه‌ریزی و توسعه شهری برای مقابله با این تغییرات با مشکلات متعددی روبرو گردند و تقاضای زیادی برای رویکردهای جدید به برنامه‌ریزی شهری هم در میان شهروندان و جامعه مدنی، هم در میان محققان و هم در میان نهادهای بین‌المللی چون اتحادیه اروپا و هیئتات شکل بگیرد (Horelli, 2013, 2017; Portugali et al, 2012).

یکی از مهمترین این تغییرات، روند رو به گسترش حضور زنان در فضاهای شهری می‌باشد. این روند همراه با حضور تاثیرگذار زنان در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی و تأثیرگذاری آن‌ها در فرایندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری به همراه گسترش اندیشه‌های فمینیستی در جهان، باعث گردیده است تا تلاش‌های متعددی برای توجه به ویژگی‌های بیولوژیکی و روحی - روانی زنان در نظام‌های سیاست‌گذاری صورت گیرد.

اساساً بحث جنسیتی شدن فضا با شناخت جایگاه زن در قلمرو خصوصی خانه و تعلق مرد به حوزه عمومی، پدیده‌ای متقدم می‌باشد که سابقه آن را می‌توان در بسیاری از جوامع مردسالار^۱ جهان قدیم اعم از یونان باستان، امپراتوری‌های ایران و چین و

¹ Male-dominated societies

روم و مناطق فرهنگی و جغرافیایی جهان مشاهده نمود (Yeoh & Yeow, 1997: 273) و همان گونه که باندز عنوان می کند این نظم پدرسالارانه جوامع و ماهیت جنسیتی فضا به وسیله شکل شهری تقویت می گردد و بنابراین پژوهش شهری باید به شیوه های پیردازد که در آن ها شکل شهری به محرومیت زنان منجر شده است (Bounds, 2011: 373).

جنسیت، امری بر ساخته از ساختار اجتماعی و فرهنگی است و این گفتار فرهنگی است که هم جنس و هم جنسیت را برمی سازد و در این راستا، نقش مذهب و شیوه زیست را نمی توان کتمان کرد که هر یک در تعریف سیاست های جنسیتی در جوامع، نقش بلا فصلی دارند (Keddy, 2016: 53). از نظر فوکو جنسیت راهبردی است برای اداره، تولید و نظارت بر انسانها و مناسبات اجتماعی آن ها (ضمیران، ۱۳۹۳: ۱۶۳). در واقع بر خلاف جنس که مفهومی بیولوژیکی است، جنسیت، بر ساخته ای اجتماعی- فرهنگی است که در خلال زمان و مکان و متأثر از بافت و زمینه اجتماعی- اقتصادی، فرهنگی و سیاسی دستخوش تغییر می گردد (Jurik & Siemsen 2009; Deutsch 2007).

فضا نیز از نظر اجتماعی ساخته شده است (Gieryn 2000). به گفته لوفور، فضا توسط کسانی تولید می شود که هر روز از آن استفاده می کنند. تا جایی که فضاها، هنجارهای اجتماعی را منعکس می کنند، روابط جنسیتی را نیز در بر می گیرند (Knopp 2007, Nusser & Anacker 2013). به تعبیری دیگر، فضا هم واسطه روابط اجتماعی است و هم فراورده ای مادی است که روابط اجتماعی را تحت تأثیر خود قرار می دهد. در این رابطه به نظر باندز، فضا جنسیت زده است و تفاوت قدرت میان مردان و زنان را تقویت می کند (باندز، ۱۳۹۰: ۳۷۵).

هر چند که مطالعه فضا و جنسیت اساساً دارای ماهیتی بین رشته ای است و رشته هایی چون جامعه شناسی (Spain, 2014, Connell, 2014)، معماری (Ahrentzen 2003; Dutton, 2010)، جغرافیا (Sharp, 2009; Coddington, 2015)، و برنامه ریزی شهری (Beebejaun, 2017; Chant, 2013) و ... را در بر می گیرد. اما بررسی ارتباط میان جنسیت و فضا و شکل گیری نگاه دو سویه به آن ها، به دهه ۸۰ میلادی و مطالعات جغرافیدانان فمینیست برمی گردد (Beebe et al, 2017). به اعتقاد مک دول و مسی، جغرافیای فمینیستی اشاره به راه هایی دارد که طی آن فرآیندهای اجتماعی- اقتصادی، سیاسی و محیطی، نه تنها مکان هایی که در آن زندگی می کنیم را ایجاد، بازتولید و تغییر می دهند، بلکه روابط اجتماعی بین زنان و مردان در این مکان ها و نمودها و اثرات ناشی از این روابط جنسیتی را بررسی می کند (McDowell & Massey, 1984).

در ارتباط میان جنسیت و فضا، یکی از موضوعات مهم و اساسی، عدالت در حق استفاده از فضا و مشارکت در ساخت فضا است. عدالت پایه و اساس هر گونه فعالیت اجتماعی است و بالتبع منظور کردن عدالت در کانون نظام معنایی و عملی فعالیت برنامه ریزی شهری به عنوان فعالیتی بیشتر اجتماعی و سیاسی و کمتر فنی و کالبدی، ضرورتی اجتناب ناپذیر است. براین اساس، عدالت جنسیتی در واقع ناظر بر تنظیم عادلانه مناسبات میان زن و مرد در راستای بهره گیری آنها از زیستی مطلوب و با کیفیت است (میروسی نیک، ۱۳۹۴: ۵۰). رواج به کارگیری مفهوم عدالت جنسیتی به دهه آخر قرن بیستم و به طور جدی تر سال ۲۰۰۰ بازمی گردد (علاسوند، ۱۳۹۷: ۶۲) و یکی از دلایل مهم آن ناکامی و عدم توفیق جریان عمومی توسعه در ایجاد برابری و عدالت میان زنان و مردان در ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی و سیاسی می باشد. این عامل باعث شده است که طی دهه های اخیر شاهد گسترش رویکردهای زن محور در حوزه های مختلف ادبیات توسعه باشیم. عدالت جنسیتی در واقع تعدیل عدالت اجتماعی در حوزه جنسیت است و حاوی تبعیض مثبت به سود زنان می باشد. این مفهوم، به دنبال ایجاد وضعیتی فراتر از برابری به صورت موقت بوده تا زنان به معنای واقعی کلمه به برابری برسند (علاسوند، ۱۳۹۷: ۶۵).

با توجه به گسترش شهرنشینی و تبدیل شدن آن به الگوی غالب اسکان در جهان، طی سال های اخیر مطالعات متعددی به بررسی چگونگی جنسیتی شدن فضا در مناطق شهری و ابعاد و پیامدهای آن پرداخته اند. لیویت اذعان می کند که زنان در شهرها و جامعه با مشکلاتی با چنان اهمیتی روبرو هستند که دیگر نمی توان جنسیت را در برنامه ریزی نادیده گرفت

(Leavitt, 2003). محققانی چون وکرل^۱ (۱۹۸۰)؛ هایدن^۲ (۱۹۸۲) و کوپر مارکوس و سرکیسیان^۳ (۱۹۸۶) از اهمیت جنسیت به عنوان یک موضوع محوری در کنش برنامه‌ریزی می‌نویسند و با شروع موج جدید تفکرات فمینیستی در دهه ۱۹۷۰، موجی از تحقیقات در مورد زنان و محیط شهری شکل گرفتند (Sandercock & Forsyth, 1992).

ساندرکاک و فورسایت با اشاره به اینکه در محوریت نظریه برنامه‌ریزی، سه حوزه‌ی عمل برنامه‌ریزی، اقتصاد سیاسی و فرانظریه قرار دارد، معتقد هستند که مسائل جنسیتی در هر یک از این سه رویکرد پدیدار می‌شود و به شکل مضامینی مانند وضعیت اقتصادی زنان، مکان و حرکت زنان در محیط ساخته شده، ارتباط بین تولید سرمایه‌داری و روابط مردسالارانه و بین زندگی عمومی و خانگی، چگونگی ادراک زنان در مورد دنیا و آنچه که خوب است و فرم‌های ارتباطی که زنان با آن راحت‌تر هستند یا بیشتر مورد تهدید قرار می‌گیرند، ظاهر می‌گردند (Sandercock and Forsyth, 1992). به نظر هورلی دیدگاه جنسیتی نه تنها به دلیل تأکید بر مسایل برابری و برابری برای داشتن صدایی در تصمیم‌گیری، بلکه به دلیل تمرکز آن بر پیچیدگی‌های اجتماعی زندگی روزمره برای برنامه‌ریزی بسیار مهم است و صرف نظر از چندین نشریه که در آن‌ها به دیدگاه‌های جنسیتی مرتبط با برنامه‌ریزی اشاره شده است، این موضوع هنوز تئوری‌های اصلی برنامه‌ریزی را تحت تأثیر قرار نداده است (Horelli, 2017).

شهرها به عنوان مهمترین تجلی کالبدی - فضایی عصر مدرن، یکی از مهمترین مکان‌هایی است که جنسیتی شدن فضاها در آن به گونه‌ای آشکار خودنمایی می‌کند و بر این اساس، شهرهای قرن بیست و یکم نیازمند رویکردی متفاوت در خصوص جنسیت در برنامه‌ریزی شهری هستند تا اطمینان حاصل شود که زیرساخت‌های آن‌ها می‌تواند از آرزوهای حکمرانی خوب و ایمنی برای همه شهروندان، صرف نظر از جنسیت و سایر جنبه‌های هویت آن‌ها حمایت کند.

با توجه به گسترش اقبال در سطح بین‌المللی و ملی به مفهوم عدالت جنسیتی و لزوم منظور گردیدن حق زنان به عنوان نیمی از افراد جامعه در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها، در حوزه برنامه‌ریزی شهری نیز این مفهوم طی سال‌های اخیر مورد توجه محققان قرار گرفته است. عدالت جنسیتی در فضای شهری و طراحی و برنامه‌ریزی شهرها، فارغ از نوع رویکرد حاکم بر آن (اعم از برابری یا تناسب)، ناظر بر این مفهوم است که زنان به عنوان نیمی از افراد جامعه و به عنوان کاربران اصلی فضای شهری، بایستی از حق مشارکت در چگونگی طراحی و برنامه‌ریزی برای فضا و حضور در فرایندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری حضور فعالانه داشته باشند. عدالت جنسیتی در فرایند برنامه‌ریزی شهری، توجه به زنان به عنوان نوع انسان، فارغ از ارزش‌گذاری‌ها و باورهای قومی و فرهنگی و سنتی که جایگاه زنان را به عنوان مخلوقاتی پایین‌تر از جنس مسلط یا مردان می‌نگرند، مورد تأکید قرار می‌دهد. توجه به برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای عمومی شهرها بر اساس تفاوت‌های ماهوی که به لحاظ فیزیولوژیکی و روحی و روانی میان مردان و زنان وجود دارد و نه بر اساس تدوین استانداردهایی که تفاوت میان زن و مرد را ناپدید می‌انگارد و همچنین توجه به عدالت رویه‌ای به عنوان فرایندی برای اتخاذ رویکردهایی جهت دخیل کردن زنان در فرایند تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، از جمله محورهای مهم برای دستیابی به عدالت جنسیتی در فضای شهری است. سلیستاین معتقد است که عدالت جنسیتی در شهر و فضای شهری حرکتی است از رفتارهای خودسرانه و خودخواهانه در شهر به سوی رفتارهای عقلانی، موجه و متعادل که در ارتباط با روابط اجتماعی عادلانه است (Celestine, 2005: 3).

یکی از حوزه‌های مورد توجه برای مدنظر قراردادن جنسیت، فضاهای عمومی شهرها و به‌طور خاص پارک‌های شهری بوده است. توجه به فضاهای عمومی شهری به عنوان کالبد و مکان تجلی حیات مدنی جامعه شهری و به‌طور خاص جایگاه و اهمیت این فضاها برای زنان از آن‌روست که روابط و تعاملات اجتماعی در خلاء شکل نمی‌گیرند. هر شکلی از روابط را می‌توان

¹ Wekerle

² Hayden

³ Cooper Marcus and Sarkissian

در بستر اجتماعی خاصی جستجو نمود. غافل ماندن از بستر و زمینه‌ای که رابطه در آن شکل می‌گیرد، ممکن است ما را در فهم ماهیت و شکل‌بندی رابطه به مسیر خطا رهنمون شود و مکان یکی از عناصری است که می‌تواند تا حدودی این بستر و زمینه را به ما معرفی کند (Alirezanejad & Saraei, 2007: 3). مکان محدوده‌ای می‌نماید که خصایص، هویت‌ها و روابط اجتماعی در آن شکل می‌گیرند و متقابلاً همین عناصر بر تکوین و تطورشان مؤثر می‌افتند. مکان و فضا هم روابط جنسیتی را شکل می‌دهند و هم توسط این روابط موجودیت می‌یابند (محمدی اصل، ۱۳۹۰: ۳۸-۳۹). پس فضای شهری و بالاخص فضاهای عمومی شهری نیز خواهان آن هستند که وظیفه تجلی کالبدی بخشیدن به عرصه عمومی و حیات مدنی جامعه شهری بر عهده بگیرند، اگر تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان به دنبال آن هستند که از کارکردهای اکولوژیکی، اجتماعی و فرهنگی، روانشناختی و آموزشی این فضاها در جهت توسعه پایدار شهری و بهبود کیفیت زیست شهروندان بهره ببرند، به نظر می‌رسد گام نخست برای مکان‌یابی و طراحی صحیح و به طور کلی کارآمدی آن‌ها، شناسایی کاربران این فضاها و تفاوت‌های زیستی و شناختی و ادراکی است که میان آنها وجود دارد.

پیشینه عملی

مرور سابقه تجربی تحقیق به خصوص در ایران نشان می‌دهد که طی سال‌های اخیر برخی مطالعات به بررسی پارک‌های بانوان از زوایای مختلف پرداخته‌اند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که همه مطالعات صورت گرفته در خصوص پارک‌های بانوان مربوط به یک دهه اخیر می‌باشند و به عبارت بهتر، حدود یک دهه بعد از شکل‌گیری اولین پارک‌های بانوان در ایران، ارزیابی‌ها در خصوص موفقیت آن‌ها آغاز شده است. مرور پیشینه تحقیق نشان داد که از ۱۵ پژوهش مقطعی و موردی انجام شده، ۱۲ مورد عموماً به ارزیابی رضایت‌مندی بانوان از عملکرد پارک‌های بانوان در ابعاد مختلف پرداخته‌اند و تنها ۳ پژوهش به شکل مقایسه‌ای، به ارزیابی عملکرد پارک بانوان در کنار پارک‌های عمومی مختلط پرداخته است (جدول ۱).

در سطح بین‌المللی، یکی از پژوهش‌های ارزشمندی که در خصوص پارک‌های بانوان ایران منتشر شده است، کتاب "فضای عمومی شهر، جنسیت و جداسازی - پارک‌های بانوان شهری در ایران" است که توسط رضا ارجمند منتشر شده است. این کتاب با بررسی تاریخچه شکل‌گیری پارک‌ها و پارک‌های بانوان در ایران به بررسی عملکرد این پارک‌ها از زوایای مختلف پرداخته است. مقایسه پارک‌های بانوان با پارک‌های مختلط، ارزیابی کارکردهای اجتماعی پارک‌های بانوان و بررسی ادراک زنان از پارک‌های بانوان از جمله مواردی است که در این کتاب با بررسی برخی پارک‌های موردی در تهران و اصفهان به آن‌ها پرداخته شده است (Arjmand, 2016). نتایج پژوهشی دیگر که در کشور بحرین توسط سیلوا انجام شده است گویای آن است که به‌طور غیرمنتظره‌ای، روزهایی که پارک‌های شهری فقط برای زنان اختصاص دارد با افزایش نسبت فرزندان به ازای هر زن از ۱/۴ به ۲/۳۳ همراه است که نشان‌دهنده تغییر در رفتار والدین است که به نظر وی این موضوع با افزایش احساس امنیت مرتبط می‌باشد (Silva, 2011).

آصف اقبال نیز در پژوهشی به بررسی پارک‌های بانوان در شهر کراچی کشور پاکستان پرداخته است. اهداف اصلی این پژوهش عبارت بودند از: ۱- بررسی و ارزیابی محیط پارک‌های بانوان بر اساس اصول جلوگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED) ۲- ارزیابی دیدگاه‌های کاربران و غیرکاربران از امنیت پارک‌های بانوان و ۳- ارزیابی اینکه چگونه محیط پارک‌های بانوان، بر اساس اصول CPTED بررسی شده، با دیدگاه‌ها و ادراکات زنان ارتباط دارد. روش کار این پژوهش بر مشاهدات میدانی، استفاده از پرسشنامه و مصاحبه‌ها استوار بوده است. نتایج پژوهش نشان دادند که بیشتر کاربران پارک‌های بانوان احساس امنیت می‌کنند، اما تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه‌های کاربران و غیرکاربران درباره امنیت در فضاهای عمومی در کراچی وجود ندارد. همچنین به نظر می‌رسد که ویژگی‌های معمول CPTED (مانند قفل‌ها و نگهبانان) در پارک‌های بانوان تاثیر مثبتی بر دیدگاه امنیتی کاربران پارک داشته‌اند (Iqbal, 2018).

با توجه به کمبود پژوهش‌هایی که به صورت تطبیقی و مقایسه‌ای، به بررسی عملکرد پارک‌های بانوان در مقایسه با پارک‌های عمومی و مختلط پرداخته باشند، نقطه افتراق و نوآوری این پژوهش در تحلیل مقایسه‌ای پارک‌های بانوان و مختلط در دو شهر مختلف (مشهد و سبزوار) می‌باشد.

جدول ۱- سابقه تجربی پژوهش‌های انجام شده در ایران

نویسنده / سال	شهر محدوده مطالعه	نوع مطالعه حجم نمونه (روش)	نتایج
حیدری و دیگران ۱۳۹۲	تبریز پارک‌های بانوان	مقطعی ۷۹ (کمی)	به لحاظ شعاع عملکرد، پارک‌های بانوان کل شهر را پوشش نمی‌دهند. به لحاظ همجواری پارک‌های احداث شده در شرایط مناسبی قرار دارند. پارک‌ها در برآورده ساختن نیازهای زنان در حوزه‌های مختلف عملکرد مناسبی دارند. این پارک‌ها به لحاظ شاخص حریمیت و دید از ساختمان‌های اطراف، دارای مشکل هستند.
گلی و دیگران ۱۳۹۲	تبریز پارک بانوان شمس	مقطعی ۱۱۴ (کمی)	بیشترین رضایت کاربران از نحوه طراحی پارک بانوان شمس تبریز متعلق به متغیرهای طراحی مناسب فضای درونی پارک نسبت به اشرافیت ساختمان‌های مجاور، سرزندگی و شادابی به خاطر طراحی فضاهای درونی پارک و میزان احساس امنیت و آرامش روانی در پارک است. کمترین امتیاز مربوط به میزان استقبال کاربران از پارک بوده است. رابطه معنی داری میان سن و تحصیلات با میزان رضایت از پارک رابطه وجود دارد.
هاشمی تپله نویی و دیگران ۱۳۹۳	تبریز پارک‌های بانوان	مقطعی ۵۰ (کیفی / مصاحبه)	نتایج نشان داد که که ورزش، صحبت و معاشرت و تماشای مناظر و بازی عمده فعالیت‌های انجام شده در این پارک‌ها می‌باشند. لزوم توجه به معیارهایی نظیر بهداشت، افزایش امکانات ورزشی و بازی کودکان، توجه به زیبایی محیط، افزایش پوشش گیاهی و افزودن صندلی به گونه‌ای که برای گفتگو مناسب باشد، از جمله پیشنهادها برای بانوان است.
نادری و دیگران ۱۳۹۳	تهران پارک‌های بانوان	مقطعی ۳۰ (کیفی)	یافته‌ها نشان می‌دهد که توسعه فضاهای ورزشی بانوان در پارک‌های بانوان در سطح شهر تهران و افزایش سرانه ورزش بانوان در بعد جسمانی و روان‌شناختی موجب زیبایی و تناسب اندام، تقویت و درمان جسم، آرامش روان و اعصاب، افزایش اعتماد به نفس، تخلیه انرژی و عامل پیشگیری از استرس و افسردگی در زندگی روزمره می‌شود و نیز در بعد اجتماعی تأثیرات فراوانی بر زندگی اجتماعی بانوان دارد.
احمدی و دیگران ۱۳۹۳	تبریز پارک‌های بانوان	مقطعی ۱۴۰ (کمی)	یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده موفقیت بالای پارک بانوان بوده است. همچنین یافته‌ها بیانگر وجود رابطه معنادار بین سن افراد، وضعیت تاهل و شغل آنان با میزان رضایتمندی از پارک بانوان است.
حسینی و سمیعی پور ۱۳۹۴	مشهد پارک بانوان حجاب پارک مختلط ملت	مقطعی ۲۸۸ (کمی)	یافته‌ها نشان داد که پارک‌های شهری علاوه بر کارکرد اکولوژیکی، دارای کارکردهای تسکین و آرامش بخشی، آموزشی - فرهنگی، روان‌شناختی و فراغتی - اجتماعی نیز هستند. رضایتمندی زنان از پارک بانوان حجاب مشهد اندکی بیش‌تر از پارک مختلط ملت بود، ولی تفاوت نمرات بین این دو پارک معنادار نبود. تحلیل نقش متغیرهای اجتماعی - اقتصادی بر رضایتمندی از پارک‌های شهری نشان دادند که تفاوت‌ها بین گروه‌های مختلف سنی معنادار نیست. در خصوص نقش تحصیلات بررسی‌ها نشان داد که زنان با تحصیلات بیش‌تر و عالی نسبت به زنان دارای سطح تحصیلی پایین‌تر، رضایتمندی بیش‌تری از پارک‌های مختلط داشته‌اند. رضایتمندی زنان شاغل، محصلان و بازنشستگان در پارک بانوان، پایین‌تر از میانه نظری بود که نشان از فقدان رضایت آن‌ها از پارک بانوان دارد. در حالیکه رضایتمندی این سه گروه از پارک ملت که مختلط است، بالاتر از میانه نظری است.
توانا و شفیعی		مقطعی	هدف تحقیق مطالعه جایگاه پارک‌های تک جنسیتی و به‌طور مشخص بوستان بهشت

نویسنده / سال	شهر محدوده مطالعه	نوع مطالعه حجم نمونه (روش)	نتایج
۱۳۹۴		۳۵ (کیفی)	مادران در روابط قدرت است. بر اساس یافته‌های تحقیق، هیچ یک از دو دیدگاه (دیدگاهی که وجود چنین پروژه‌هایی را در جهت رفع تبعیض‌های جنسیتی میدانند و دیدگاهی که چنین پروژه‌هایی را در جهت بازتولید سلطه جنسیتی ارزیابی می‌نماید) به هیچ عنوان تحلیل درستی از فضای پارک‌های تک جنسیتی ارائه نمی‌دهد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سلطه بر زنان با حمایت از آنها یا به‌طور کلی هرگونه بحث هویتی کمکی به فهم روابط قدرت موجود در چنین فضاهایی نمی‌کند و باید معنای این نوع از قدرت را در جایی دیگر جست و آن جایی نیست جز کنترل، رؤیت پذیری و به هنجارسازی بدن‌ها که از طریق تفکیک بر اساس ویژگیهای از پیش تعیین شده اعمال می‌گردد
حبیبی و علی پور شجاعی ۱۳۹۴	تهران پارک آب و آتش و بوستان بهشت مادران	مقطعی ۲۰۰ (کمی و کیفی)	نتایج نشان می‌دهد علی‌رغم نقش منطقه‌ای بوستان بهشت مادران، این بوستان در مقیاس محلی عمل کرده و به فضایی کارکردی جهت فعالیت‌های ورزشی با آزادی پوشش، تقلیل یافته‌است. همچنین با محدودبودن وقت زنان در انجام فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی، تداوم استفاده از فضاهای عمومی ویژه، موجب کاهش زمان حضور زنان در دیگر فضاهای عمومی و کم‌رنگ‌شدن نقش و حضور آنان در شهر می‌شود. به‌نظرمی‌رسد فضاهای ویژه‌ی بانوان در پاسخگویی به نیازهای اجتماعی زنان با مشکل مواجه است.
تولایی و دیگران ۱۳۹۴	تهران پارک‌های بانوان	مقطعی ۳۲۴ (کمی و کیفی)	نتایج تحقیق نشان دادند که ۴۰ درصد از پاسخ‌گویان از تفکیک جنسیتی در پارک‌ها راضی و ۶۰ درصد ناراضی بوده‌اند و میزان احساس ناامنی زنان در پارک‌های عمومی، میزان مذهبی و سنتی بودن فرد و خانواده او، میزان تفکرات فمینیستی افراد، میزان استفاده از پارک‌های بانوان و عمومی و رضایت از سایر جوانب زندگی بر میزان رضایت افراد از تفکیک جنسیتی در پارک‌ها تأثیر دارد.
برومند و رضایی ۱۳۹۵	تهران بوستان مادر	مقطعی ۱۸۰ (کمی)	دسترسی، آزادی حضور، و امنیت از دید زنان مهمترین شاخص‌های دست یابی به عدالت جنسیتی است و میان این شاخص‌ها و عملکرد بوستان زنان در دست یابی به عدالت جنسیتی رابطه معنادار وجود دارد.
حامی و فهام ۱۳۹۶	شهر سهند پارک بانوان	مقطعی ۱۲۵ (کمی)	نتایج پژوهش نشان داد که عامل اصلی در فراهم نمودن انگیزه افراد برای حضور بانوان در پارک، ورزش و استفاده از تجهیزات ورزشی و لاغری و رسیدن به تناسب اندام، بیکاری، رهایی از تنهایی و گذران اوقات فراغت است.
حبیبی و نیک پور ۱۳۹۶	آمل پارک بانوان	مقطعی ۳۸۵ (کمی)	نتایج تحلیل نشان دهنده عدم رضایت کافی زنان از کیفیت فراغت خود و همچنین نگاه مثبت آنان به پدیده پارک‌های مخصوص بانوان می‌باشد. هرچند ارتباط معناداری میان شغل و تحصیلات و نگرش به این پدیده وجود دارد اما جهت‌گیری کلی نشان از وجود تقاضای زنان برای شکل‌گیری چنین فضاهایی برای گردشگری درون شهری و گذران اوقات فراغت دارد.
خاکزاد و دیگران ۲۰۱۵	تهران پارک‌های عمومی قیطریه و رازی و پارک‌های بانوان بهشت مادران و مجتمع شهر بانو	مقطعی ۴۰۰ (کمی)	نتایج نشان داد که اکثر زنانی که در پارک بانوان حضور داشتند ترجیح می‌دادند یک پارک عمومی با فضاها و امکانات مخصوص زنان در محله یا نزدیک محل سکونت خود داشته باشند. علاوه بر این، آن دسته از زنانی که در دو پارک عمومی ذکر شده قبلی مورد بررسی قرار گرفتند، داشتن و استفاده از پارک‌های عمومی را ترجیح دادند. همچنین بانوان تهرانی دلیل و علاقه خود به استفاده از پارک بانوان را آزادی پوشش و حجاب و لذت بردن از طبیعت و فضای پارک عنوان کردند.
پوراحمد و دیگران ۱۳۹۷	یزد پارک‌های بانوان	مقطعی ۲۸۰ (کمی)	نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که وضعیت کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد از نظر سه شاخص کالبدی - عملکردی، فرهنگی - اجتماعی و زیست محیطی در سطح پایینی قرار دارد.
حامی و دیگران ۱۳۹۷	تبریز پارک بانوان سهند	مقطعی ۱۲۵ (کمی)	نتایج نشان می‌دهد اصلی‌ترین موانع امنیت در پارک بانوان دیده شدن از ساختمان‌های بلند و بایر بودن زمین‌های اطراف است. تاریکی و مراجعه مردان برای امور باغبانی و فنی و نگرانی از کودک نیز در درجه‌های بعدی اهمیت بوده

نویسنده / سال	شهر محدوده مطالعه	نوع مطالعه حجم نمونه (روش)	نتایج
			است. توسعه کالبدی فضاهای اجتماعی و همچنین امکانات ورزشی می‌تواند در موفقیت پارک‌های بانوان نقش مؤثری ایفا کند.
بیضائی و غروی ۱۳۹۷	مشهد بوستان بانوان مشهد	مقطعی ۵۰ (کمی و کیفی)	تاکید بر اهمیت بسیار زیاد مولفه های ایمنی و امنیت در استقبال زنان از پارک ملت و لزوم تأمین این مولفه در همه فضاهای شهری و نه فضاهای خاص. تاکید بر این نکته گسترش فضاهای زنان در شهرهای ایران به صورت موقتی راهکار مناسبی برای حضور بانوان است اما به مرور زمان سبب کم‌رنگ شدن حضور اجتماعی بانوان در فضاهای عمومی خواهد شد.
زارع و امیراحمدی ۱۳۹۸	تهران مجموعه شهر بانو پارک‌های بانوان و مجتمع ورزشی الزهره، واگن‌های بانوان مترو و تاکسی بیسیم ویژه بانوان	مقطعی ۵۰۰ کمی	هم مردان و هم زنان مورد بررسی ضرورت وجود فضاهای ویژه بانوان را در قالب گونه‌های مورد مطالعه ضروری دانسته‌اند، زنان بیش از مردان در ضرورت وجود چنین فضاهایی اشاره داشته‌اند. افراد داری سن بالاتر، رضایت و اعتماد بیشتری از برنامه‌های شهرداری برای ایجاد فضاهای ویژه بانوان داشته‌اند و در مقابل زنان دارای تحصیلات عالیه، رضایتمندی کمتری از خدمات و برنامه‌های شهرداری در این حوزه‌ها داشته‌اند. کیفیت پایین برخی از برنامه‌ها و عدم استفاده از مشارکت ذینفعان در برنامه‌ریزی و طراحی برنامه‌ها و فضاها مورد انتقاد کاربران بوده است. در ارزیابی برنامه‌ها، مجریان برنامه‌ها کارایی و رضایتمندی مردم را بسیار بالا ارزیابی کرده‌اند، کارشناسان و صاحب‌نظران اغلب اثربخشی برنامه‌ها و رضایتمندی کاربران را کم برآورد کرده‌اند و در مقابل شهروندان رضایتمندی نسبی متوسطی از این فضاها و برنامه‌های آنها داشته‌اند.
صفری و دیگران ۱۳۹۹	اصفهان پارک های بانوان	مقطعی ۲۴۷ (کمی)	نتایج تحقیق نشان داد حضور در فضای زنانه بر حق به شهر زنان تأثیرگذار است. همچنین متغیر امنیت و آشکاری و داشتن صدا در حق به شهر زنان معنادار هستند و متغیر انگیزه به عنوان تعدیل‌گر بر رابطه علی حضور در فضای زنانه بر حق به شهر زنان نقش تعدیل‌گر ندارد.
کیانی سلمی ۱۳۹۹	کاشان بانوان شهر کاشان	مقطعی ۲۱۶ (کمی)	یافته‌ها نشان داد بانوان کاشانی نگرش مثبتی به شکل‌گیری فضاهای فراغتی ویژه بانوان داشته و بیان کرده‌اند اگر در نزدیکی محل زندگی‌شان، پارک مخصوص بانوان احداث شود حتماً برای گذران اوقات فراغت به آنجا مراجعه خواهند کرد.
رفیعیان و ساغر ۱۳۹۹	شهر جدید اندیشه بوستان مادران	مقطعی ۱۷۹ (کمی)	بررسی نتایج نشان داد که در بعد اجتماعی، شاخص میزان تعامل‌پذیری افراد در فضا و متغیر شبکه‌های گروهی زنان و در بعد عملکردی، میزان استفاده از فضا و در بعد محیط طبیعی شاخص دسترسی به امکانات و تجهیزات محیطی و متغیر تأسیسات عمومی و بهداشتی و خدمات خاص برای بانوان بیشترین اهمیت را در افزایش رضایتمندی زنان براساس متغیرهای زمینه ای داشته است.
قهیری للکلو و دیگران ۱۴۰۲	تهربز پارک ال‌گلی، بانوان شمس و پارک ولیعصر	مقطعی ۳۸۴ (کمی)	مولفه‌های مؤثر بر قلمرو مطلوب از دید زنان عبارتند از مؤلفه‌های منظر، عملکردی، امنیتی، ریخت‌شناسی و روانشناختی
شیروانی ۲۰۱۷	تهران پارک بهشت مادران	مقطعی ۱۵ کیفی	به نظر نویسنده، در چهارچوب جمهوری اسلامی، پارک جنسیتی فضایی است که در آن "زن ایرانی - اسلامی" - به عنوان یک سنت حکومتی پس از انقلاب - معنای آزادی را برای زنان مشروعیت می‌بخشد. این قانون حدود چنین آزادی را در یک قلمرو محدود، در چیزی که فضای عمومی نامیده می‌شود، تعریف می‌کند. این پارک به یک "فضای آستانه‌ای" تبدیل می‌شود که در آن واقعیت و تخیل همزمان می‌شوند و ویژگی‌های شکل اجتماعی جدیدی از زندگی را به وجود می‌آورند. این قلمرو در نهایت به مکانی تبدیل می‌شود که در آن یک ایدئولوژی و یک رویا می‌تواند به یک فضای ملموس، محکم و مادی تبدیل شود که در آن باورسازی واقعی

نویسنده / سال	شهر محدوده مطالعه	نوع مطالعه حجم نمونه (روش)	نتایج
مولوی و حسینی ۲۰۲۱	تهران منطقه ۱۵	مقطعی ۱۵۰ کمی	نتایج نشان داد که پارک‌های بانوان تأثیر مثبتی بر کیفیت زندگی زنان در جامعه مورد مطالعه داشته‌اند. در این پارک‌ها، زنان احساس امنیت و آزادی بیشتری برای فعالیت‌های ورزشی و تعاملات اجتماعی دارند. با این حال باید مراقب باشیم که تمام زندگی زنان بر اساس جنسیت تعیین نشود و زنان به عنوان اقلیت‌هایی نیازمند حمایت معرفی نشوند.

داده‌ها و روش‌شناسی

این تحقیق، پژوهشی مقطعی^۱ و موردی از نوع کاربردی است که با روش توصیفی - تحلیلی انجام پذیرفته است. با توجه به نو بودن حیطه مورد مطالعه و نبود پرسشنامه استاندارد، با مرور مبانی نظری تحقیق و استفاده از یافته‌های پژوهش‌های پیشین، از یک پرسش‌نامه محقق ساخته جهت گردآوری اطلاعات استفاده گردید. اعتبار پرسش‌نامه مبتنی بر انجام روایی صوری و همچنین بهره‌گیری از نظرات اساتید، صاحب‌نظران در جهت سنجش اعتبار محتوایی می‌باشد. جهت محاسبه انسجام درونی ابزار و همسازی گویه‌ها از پیش‌آزمون و ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید که عدد به دست آمده (۰/۸۸۸) نشان از مناسب بودن گویه‌ها و پایایی آنها دارد.

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه زنان ۱۵ سال به بالای حاضر در پارک ملت و پارک بانوان حجاب شهر مشهد و پارک بانوان و پارک عمومی (مختلط) لاله شهر سبزوار می‌باشد. با توجه به واریانس محاسبه شده در پیش نمونه و مؤلفه‌های فرمول کوکران، نظر به همگنی بیشتر جامعه آماری در شهر سبزوار نسبت به مشهد، تعداد نمونه در شهر مشهد برابر با ۳۱۳ مورد و برای شهر سبزوار برابر با ۲۰۶ مورد محاسبه گردید که در نهایت تعداد ۳۲۰ پرسشنامه برای شهر مشهد و ۲۰۰ پرسش‌نامه برای شهر سبزوار مورد تحلیل قرار گرفت. با توجه به فقدان چارچوب نمونه‌گیری، در طول شش ماه به صورت انتخاب تصادفی روزها و ساعات روز، و در مکان‌های متفاوت پارک‌های هدف، پرسش‌نامه‌ها تکمیل گردید.

قلمرو پژوهش

محدوده مورد مطالعه دربرگیرنده پارک عمومی (مختلط) ملت و پارک بانوان حجاب شهر مشهد و پارک عمومی (مختلط) لاله و پارک بانوان شهر سبزوار می‌باشد. هم پارک ملت و هم پارک لاله، جزء بزرگترین و مهمترین پارک‌های شهرهای مشهد و سبزوار می‌باشند و روزانه پذیرای بسیاری از شهروندان می‌باشند. پارک بانوان شهر سبزوار (به عنوان تنها پارک بانوان موجود در شهر سبزوار) در واقع بخشی از پارک لاله می‌باشد که با استفاده از موانع فلزی جدا گردیده و به عنوان پارک ویژه بانوان نامگذاری گردید و پارک بانوان حجاب (بوستان حجاب) نیز به عنوان اولین پارک بانوان در شهر مشهد با مساحتی حدود ۱۲ هکتار به عنوان نمونه‌های مورد مطالعه انتخاب گردیدند. در واقع در شهر سبزوار که تنها یک پارک وجود دارد و عملاً گزینه دیگری وجود ندارد و در شهر مشهد نیز بوستان حجاب به دلیل اولین بودن و وسعت قابل توجه آن انتخاب گردیدند. دلیل انتخاب دو شهر با دو مقیاس فضایی و جمعیتی متفاوت در این پژوهش، شناخت این نکته بود که آیا اندازه جمعیتی شهر به عنوان متغیری مستقل که می‌تواند علت بسیاری از ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی و رفتاری شهروندان باشد، در حوزه ایجاد فضاهای تک جنسیتی چون پارک‌های بانوان هم می‌تواند تأثیرگذار باشد یا خیر؟ به بیانی دیگر، فهم شباهت‌ها و تفاوت‌ها در ادراک کاربران این فضاهای تک‌جنسیتی در یک مادرشهر ملی با

¹ Cross-sectional

جمعیتی بالغ بر ۳ میلیون نفر و یک شهر میانی با جمعیتی کمتر از ۲۵۰ هزار نفر، یکی از اهداف این پژوهش و دلیل انتخاب این دو شهر می‌باشد.

شکل ۲- موقعیت پارک بانوان در شهر سبزوار

شکل ۱- موقعیت بوستان حجاب در شهر مشهد

یافته‌ها

اطلاعات توصیفی

بر اساس داده‌های جدول (۲) میانگین سنی پاسخگویان در هر ۴ پارک مورد مطالعه حدود ۳۱ سال می‌باشد. میانگین سنی کاربران مشهد از کاربران سبزوار اندکی بیشتر می‌باشد. در شهر مشهد نسبت کاربران متأهل از کاربران مجرد بیشتر است، در حالیکه این نسبت برای سبزوار برعکس می‌باشد. در هر دو پارک مختلط و بانوان در شهر سبزوار، ورزش و تفریح مهم‌ترین انگیزه حضور کاربران برای حضور در پارک بوده است. در پارک مختلط شهر مشهد نیز ورزش و تفریح مهم‌ترین انگیزه می‌باشد در حالیکه در پارک بانوان حجاب مشهد دیدار با دوستان و فرار از محیط خانه مهم‌ترین انگیزه حضور در پارک می‌باشد و ورزش و تفریح در رتبه سوم قرار دارد. در شهر مشهد و در هر دو پارک مختلط و بانوان، به ترتیب کاربرانی که یک روز در میان و هر روز به پارک مراجعه می‌کنند بیشترین فراوانی را دارند، در حالی که در شهر سبزوار، در پارک مختلط کاربرانی که ماهی یک بار و هفته‌ای یکبار به پارک مراجعه می‌کنند بیشترین فراوانی را دارند و در پارک بانوان بیشترین فراوانی مربوط به کاربرانی است که هفته‌ای یکبار به پارک مراجعه می‌کنند. در ۴ پارک مطالعه شده، بیشترین تعداد کاربران مربوط به زنان خانه‌دار و محصلین و به لحاظ وضعیت تحصیلی نیز بیشترین تعداد کاربران دارای مدرک تحصیلی دیپلم و فوق دیپلم می‌باشند.

جدول ۲- اطلاعات توصیفی پژوهش به تفکیک پارک‌های مورد مطالعه

متغیر		مشهد		سبزوار	
		مختلط	بانوان	مختلط	بانوان
سن	میانگین	۳۳	۳۲	۲۸	۳۲
	میانه	۳۵	۳۲	۲۳	۲۹
	نما	۳۶	۳۶	۲۰	۱۸
	کمترین و بالاترین	(۱۶) و (۶۱)	(۱۸) و (۶۳)	(۱۵) و (۶۸)	(۱۶) و (۷۴)
تأهل (درصد)	متأهل	۶۵/۳	۶۲/۹	۴۷/۳	۴۲/۹
	مجرد	۳۴/۷	۳۷/۱	۵۲/۷	۵۷/۱
تحصیلات (درصد)	سیکل و پایین‌تر	۱/۲	۱/۲	۱۸/۴	۲۵/۳
	دیپلم و فوق دیپلم	۵۰	۸۹/۴	۳۵/۱	۶۹/۶

۵/۱	۲۵/۴	۷/۶	۴۸/۸	لیسانس	
۰	۲۱/۱	۱/۸	۰	فوق لیسانس	
۷/۱	۷/۱	۰	۰	شاغل	وضعیت شغلی (درصد)
۵۳/۵	۳۱/۶	۶۵/۹	۸۱/۲	خانه دار	
۳۳/۳	۵۹/۲	۳۲/۹	۱۷/۶	محصل	
۶/۱	۲	۱/۲	۱/۲	بازنشسته	
۱۵	۱۵/۲	۱۲/۹	۱۲/۵	استراحت	انگیزه مراجعه به پارک (درصد)
۳۷	۳۳/۳	۱۴/۷	۲۲/۴	ورزش و تفریح	
۳	۱۱/۱	۱۷/۱	۱۲/۹	فرار از محیط شهر و خانه	
۲۴	۸/۱	۱۸/۸	۱۹/۴	دیدار دوستان	
۵	۱۳/۱	۱۰	۶/۵	نیاز به آرامش روحی و روانی	
۱۳	۱۳/۱	۱۲/۴	۱۲/۹	آوردن فرزندان به پارک	
۳	۶/۱	۱۴/۱	۱۲/۴	ارتباط با طبیعت	
۱۲	۳	۲۸/۸	۲۸/۲	هر روز	فاصله زمانی مراجعه به پارک (درصد)
۲۲	۱۰/۱	۳۹/۴	۴۰	یک روز در میان	
۳۹	۳۸/۴	۲۰/۶	۲۰/۶	هفته‌ای یکبار	
۱۵	۹/۱	۷/۶	۷/۶	هفته ای دو بار	
۱۲	۳۹/۴	۳/۵	۳/۵	ماهی یکبار	

(مأخذ: محاسبات نگارنده)

کارکردهای مهم پارک‌های شهری برای زنان

از آنجائیکه یکی از مباحث اصلی در بحث کارآمدی فضاهای عمومی شهری و ضرورت‌های ایجاد آن‌ها در مناطق شهری، کارکردهای متنوعی می‌باشد که این فضاهای می‌توانند برای بهبود کیفیت زیست شهروندان ایفا نمایند، در این تحقیق سعی گردید در گام اول نسبت به شناسایی مهمترین کارکردهایی که پارک‌های شهری می‌توانند برای زنان ایفا نمایند، اقدام گردیده و در مرحله بعدی ابعاد اصلی رضایت‌مندی زنان از پارک‌های شهری شناسایی گردد. برای این منظور از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده گردید. از آزمون KMO و بارتلت برای بررسی کفایت نمونه‌ها جهت تحلیل عاملی استفاده گردید. مقادیر آزمون KMO همواره بین صفر و یک در نوسان است که مقادیر بیشتر از ۰/۷ گویای وضعیت بسیار مناسب داده‌های برای تحلیل عاملی می‌باشد. آزمون بارتلت نیز آزمونی است که از آن جهت بررسی کفایت نمونه‌ها در تحلیل عاملی اکتشافی به کار می‌رود. در این آزمون فرض صفر به این معناست که نمونه‌های گرفته شده دارای کفایت لازم نیستند و در مقابل فرض یک بر این اساس است که نمونه‌های گرفته شده برای تحلیل عاملی متغیرهای مورد نظر دارای کفایت لازم می‌باشند. داده‌های جدول (۳) بیانگر مقدار مناسب آزمون KMO و آزمون بارتلت برای تحلیل عاملی بوده و نشانگر کفایت مدل می‌باشد.

جدول ۳- آزمون KMO و بارتلت برای بررسی کفایت نمونه و تعیین روایی پرسش‌نامه جهت تحلیل عاملی

آزمون کروییت بارتلت			آزمون KMO
سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار کای اسکوئر	
۰/۰۰۰	۱۹۰	۲۵۱۲/۰۴۹	۰/۸۱۷

(مأخذ: محاسبات نگارنده)

نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که از نظر زنانیکه در ۴ پارک مورد بررسی مورد پرسشگری قرار گرفته‌اند و بر اساس بارهای عاملی که بر روی گویه‌های مختلف بارگذاری شده است، این پارک‌ها برای آنان دارای ۵ کارکرد عمده و مهم بوده‌اند که به ترتیب اهمیت می‌توان آن‌ها را شامل ۱- کارکرد تسکین و سلامت بخشی ۲- بهبود سرمایه اجتماعی ۳- ارتقاء کارایی و اثر بخشی ۴- ارتقاء

آگاهی سیاسی و اجتماعی و ۵- کارکرد فرهنگی و آموزشی برشمرد. این عوامل به طور مشترک حدود ۵۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته تحقیق یعنی دلایل حضور بانوان در پارک‌های شهری را تبیین نموده‌اند. از میان این عوامل، عامل نخست که ناظر بر کارکرد سلامت بخشی پارک‌ها برای بانوان می‌باشد، با واریانس ۱۸/۱۹ درصدی مهمترین عامل تاثیرگذار بر حضورپذیری زنان در پارک‌های شهری (مختلط و بانوان) بوده است. دومین عامل، که ناظر بر نقش پارک‌های شهری در بهبود سرمایه اجتماعی بانوان می‌باشد، ۱۱/۲۶ درصد تغییرات متغیر وابسته را تبیین نموده است. این دو عامل به طور مشترک نزدیک به ۳۰ درصد تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین نموده‌اند و سه عامل بعدی به ترتیب با ۸/۴۵، ۷/۹۳ و ۶/۸۳ درصد به طور مشترک حدود ۲۳ تغییرات مربوط به دلیل حضورپذیری زنان در پارک‌های شهری را تبیین نموده‌اند. از آنجائیکه سرمایه اجتماعی نیز یکی از مؤلفه‌های مهم بعد اجتماعی سلامت به شمار می‌رود، پس می‌توان چنین نتیجه گرفت که کارکرد سلامت بخشی و ایجاد احساس آرامش، یکی از مهمترین کارکردهای پارک‌های شهری برای زنان می‌باشد که بایستی در برنامه‌ریزی‌ها به ویژه ایجاد پارک‌های ویژه بانوان و طراحی فضای داخلی آن‌ها به این امر توجه نمود.

جدول ۴- تحلیل عاملی اکتشافی و بارهای عاملی بارگذاری شده بر روی هر یک از عامل‌ها

نام عامل	گویه‌ها	عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم
کارکرد تسکین و سلامت بخشی	- نیاز به تماس با طبیعت به عنوان بخشی ضروری از زندگی	۰/۸۵۰				
	- ایجاد احساس آرامش و نشاط با حضور در پارک و تماس با طبیعت	۰/۷۹۱				
	- کاهش بار مشکلات شخصی با حضور در پارک و دیدن مردم و طبیعت	۰/۷۸۷				
	- حضور در پارک برای انجام فعالیت‌های ورزشی	۰/۶۲۶				
	- حضور در پارک برای پرکردن اوقات فراغت	۰/۶۶۵				
	- احساس بهبود سلامت جسمی و روانی با حضور در فعالیت‌های ورزشی و تفریحی پارک	۰/۵۰۵				
	- حضور در پارک برای فرار از محیط خشن شهر	۰/۵۰۴				
ارتقاء سرمایه اجتماعی	- نقش پارک به عنوان بستری برای آشنایی با افراد و یافتن دوستان جدید	۰/۴۸۹				
	- نقش پارک به عنوان بستری برای گفتگو و مشورت با سایر شهروندان و پیدا کردن راه حل برای مشکلات فردی و خانوادگی	۰/۵۱۹				
	- ایجاد و تقویت حس همبستگی و انسجام اجتماعی با سایر شهروندان از طریق حضور در پارک و شرکت در فعالیت‌های مختلف	۰/۴۵۵				
	- نقش پارک در ایجاد آشنایی و شناخت با فرهنگ و آداب و رسوم سایر افراد	۰/۶۴۹				
	- احساس آزادی و استقلال بیشتر در پارک‌ها نسبت به سایر فضاهای شهری	۰/۴۸۹				
	- نقش پارک در ایجاد آشنایی با برخی از مفاخر و دانشمندان ایرانی از طریق دیدن تندیس‌ها و آثار آن‌ها	۰/۶۵۲				
	- پناه بردن به پارک برای رفع خستگی‌های روحی - روانی و جسمی ناشی از فعالیت‌های کاری	۰/۷۱۸				
ارتقاء کارایی و اثربخشی	- پناه بردن به پارک برای فرار از یک نواختی و محیط کسل کننده شهر و خانه	۰/۶۰۳				
	- احساس افزایش کارایی و اثربخشی در حوزه شخصی و	۰/۶۳۱				

نام عامل	گویه‌ها	عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم
	شغلی و خانوادگی با حضور در پارک و طبیعت					
ارتقاء آگاهی سیاسی و اجتماعی	- افزایش دانش و آگاهی اجتماعی با حضور در پارک و شرکت در فعالیت های گروهی و دوستانه				۰/۷۹۵	
	- افزایش دانش و آگاهی سیاسی با حضور در پارک و شرکت در فعالیت های گروهی و دوستانه				۰/۷۸۶	
کارکرد آموزشی و فرهنگی	- افزایش آگاهی و شناخت نسبت به الزامات فرهنگ زندگی شهری و حقوق و تکالیف شهروندی با حضور در پارک و شرکت در فعالیت های گروهی و دوستانه				۰/۶۳۱	
	- حضور و مشارکت در برنامه های فرهنگی و هنری و تفریحی برگزار شده در پارک				۰/۶۳۷	
واریانس تبیین شده توسط هر کدام از عوامل استخراج شده (درصد)						
مجموع واریانس تبیین شده ی متغیر وابسته (درصد)						
۶/۸۳ ۷/۹۳ ۸/۴۵ ۱۱/۳۶ ۱۸/۱۹ ۵۲/۶۶						

(مأخذ: محاسبات نگارنده)

ارزیابی رضایتمندی زنان از پارک‌های شهری

برای بررسی وضعیت رضایتمندی کاربران از پارک‌های شهری مورد مطالعه از اطلاعات توصیفی (میانگین) و آزمون آنوا (ANOVA) استفاده گردید. نتایج نشان داد که به‌طور کلی زنان در شهر سبزوار رضایتمندی بیشتری از پارک‌های شهری (اعم از مختلط و بانوان) نسبت به شهر مشهد دارند و داده‌های آزمون آنوا نیز بیانگر آن است که تفاوت معنی‌داری میان امتیازهای رضایتمندی کاربران پارک‌های شهری در شهرهای سبزوار و مشهد وجود دارد. همچنین بر مبنای یافته‌های تحقیق به‌طور کلی میزان رضایتمندی زنان از پارک‌های بانوان در هر دو شهر مورد مطالعه نسبت به پارک‌های مختلط بیشتر می‌باشد و یافته‌های آزمون آنوا نیز گویا وجود تفاوت معنی‌دار در امتیازهای رضایتمندی کاربران پارک‌های بانوان و پارک‌های مختلط می‌باشد.

جدول ۵- مقایسه تطبیقی رضایتمندی زنان از پارک‌های شهری در شهرهای مورد مطالعه

میانگین	انحراف معیار	تست لون برابری واریانس		تی تست برابری میانگین	
		Sig.,	F	t	Sig. (2-tailed)
رضایتمندی از پارک (مختلط و بانوان)	مشهد	۲/۸۹	۰/۵۶۴	۳/۵۷۴	۰/۰۰۱
	سبزوار	۳/۰۸	۰/۶۵۸		
رضایتمندی از پارک (هر دو شهر)	پارک مختلط	۲/۶۴	۰/۴۳۹	۱۲/۸۵۷	۰/۰۰۰
	پارک بانوان	۳/۲۷	۰/۵۸۰		
رضایتمندی از پارک (مشهد)	پارک مختلط	۲/۵۵	۰/۴۲۷	۱۳/۷۶۲	۰/۰۰۰
	پارک بانوان	۳/۲۳	۰/۴۷۶		
رضایتمندی از پارک (سبزوار)	پارک مختلط	۲/۸۱	۰/۴۱۶	۲۵/۸۵۴	۰/۰۰۰
	پارک بانوان	۳/۳۴	۰/۷۴۰		

(مأخذ: محاسبات نگارنده)

با توجه به وجود تفاوت معنی‌دار در رضایتمندی زنان از پارک‌های مختلط و پارک‌های بانوان، برای شناخت این مهم که کدام یک از ویژگی‌های پارک‌های بانوان بیشتر در رضایتمندی زنان نقش داشته است، از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده گردید. در این پژوهش برای سنجش رضایتمندی بانوان از پارک‌های شهری، ۱۶ گویه در حوزه‌های مختلف و با

مرور سابقه نظری و تجربی تحقیق تدوین گردید. از آزمون KMO و بارتلت برای بررسی کفایت نمونه‌ها جهت تحلیل عاملی استفاده گردید که داده‌های جدول (۶) بیانگر مقدار مناسب آزمون KMO و آزمون بارتلت برای تحلیل عاملی بوده و نشانگر کفایت مدل می‌باشد.

جدول ۶- آزمون KMO و بارتلت برای بررسی کفایت نمونه و تعیین روایی پرسشنامه

آزمون کروییت بارتلت			آزمون KMO
مقدار کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معنی داری	
۱۵۷۵/۹۱۹	۱۲۰	۰/۰۰۰	۰/۷۲۱

(مأخذ: محاسبات نگارنده)

بر مبنای نتایج تحلیل عاملی اکتشافی صورت گرفته، ۱۷ گویه‌ای که به بررسی رضایتمندی زنان از بخش‌های مختلف پارک بانوان می‌پرداخته‌اند، بر مبنای بارهای عاملی بارگذاری شده در ۵ عامل خلاصه گردیدند. این عامل‌ها بر روی هم ۵۳/۸۸ درصد از تغییرات واریانس متغیر وابسته تحقیق یعنی رضایتمندی زنان از پارک بانوان را تبیین نموده‌اند. با توجه به گویه‌های بارگذاری شده بر روی هر عامل، آنها در قالب ۵ عامل اصلی تفکیک گردیدند که به ترتیب شامل ۱- موقعیت و کیفیت طراحی فضا ۲- کیفیت تجهیزات و امکانات ۳- احساس امنیت ۴- نیازهای خاص زنانه و ۵- آزادی و استقلال در پوشش و رفتار می‌باشد. بر مبنای میزان واریانس تبیین شده هر کدام از عامل‌ها، می‌توان گفت که صرف ایجاد پارک بانوان و مشخص کردن موقعیت آن در روی نقشه شهر به تنهایی نمی‌تواند نقشی تعیین کننده در افزایش حضور و رضایتمندی زنان از فضای عمومی شهری همچون پارک‌ها داشته باشد و در گام نخست توجه به سلیقه و نیازهای خاص زنان و به ویژه استفاده از زنان و رویکرد طراحی مشارکتی می‌تواند نقش مهمی در بهبود کیفیت طراحی و ساخت و در نتیجه حضور بیشتر و رضایتمندی بهتر زنان از پارک‌های شهری داشته باشد. عامل‌های اول، دوم و سوم گویای مهم بودن این موضوع در اندیشه کاربران پارک‌های بانوان دو شهر مشهد (پارک حجاب) و سبزوار می‌باشد. عامل‌های سوم و پنجم نیز را می‌توان گویای اهمیت احساس امنیت در ذهنیت و اندیشه زنان دانست. حتی عامل پنجم که بر آزادی پوشش و استقلال زنان اشاره دارد، در واقع بیانگر آن است که نوع پوشش در پارک‌های مختلط می‌تواند باعث افزایش احساس عدم امنیت برای زنان گردیده و در نتیجه آنها را به شکل ضمنی و غیرمستقیم وادار نماید که به جای حضور فردی در پارک، همراه با خانواده در پارک حاضر گردد تا از احساس امنیت بیشتری برخوردار گردد.

جدول ۷- تحلیل عاملی اکتشافی و بارهای عاملی بارگذاری شده بر روی هر یک از عامل‌ها

عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم	
۰/۸۹۹					موقعیت و کیفیت طراحی پارک
۰/۵۲۴					
۰/۸۴۴					
۰/۴۷۵					
۰/۵۶۹					
۰/۸۱۹					کیفیت تجهیزات و امکانات
۰/۲۸۷					
۰/۷۷۸					
۰/۵۲۳					
		۰/۷۲۴			احساس امنیت
		۰/۶۹۹			

عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم		
					بانوان در مقایسه با پارک‌های مختلط	
				۰/۷۴۶	میزان رضایت‌مندی از امکانات ورزشی و تفریحی مخصوص بانوان	نیازهای خاص زنانه
				۰/۵۳۸	رضایت‌مندی از میزان تناسب امکانات و کیفیت طراحی با نیازهای زنان	
				۰/۵۳۱	رضایت‌مندی از توجه به نیازهای خاص زنان در طراحی امکانات ورزشی	
				۰/۶۱۸	میزان رضایت‌مندی و احساس راحتی و آسایش از تک جنسیتی بودن پارک	آزادی و استقلال در پوشش و رفتار
				۰/۴۳۰	رضایت‌مندی از آزادی نسبی در پوشش برای فعالیت‌های ورزشی و تفریحی	
				۰/۶۵۲	میزان ناراضی از اشراف ساختمان‌های مسکونی مجاور به این پارک	
۷/۹۲	۹/۱۹	۱۰/۱۵	۱۲/۰۲	۱۴/۶۰	واریانس تبیین شده توسط هر کدام از عوامل استخراج شده (درصد)	
۵۳/۸۸					مجموع واریانس تبیین شده‌ی متغیر وابسته (درصد)	

(مأخذ: محاسبات نگارنده)

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج پژوهش می‌توان گفت مهمترین کارکردی که فضای عمومی چون پارک برای زنان ایفا می‌نماید، کمک به بهبود سلامت روانی و اجتماعی آنها می‌باشد. در این پژوهش دو کارکرد تسکین و سلامت بخشی و ارتقاء کارایی و اثربخشی رای می‌توان با سلامت روانی و ارتقاء سرمایه اجتماعی را با سلامت اجتماعی افراد مرتبط داشت و این سه مورد جزء کارکردهای مهمی بوده‌اند که پارک‌ها برای زنان داشته‌اند. این موضوع تاحد زیادی با نتایج پژوهش‌های مختلفی که به بررسی اثرات فضای سبز بر سلامت افراد پرداخته‌اند، همخوانی دارد. نتایج تحقیقات مختلف گویای آن است که چندی و چونی فضای سبز شهری و دسترسی به آن می‌تواند به آرامش و کاهش استرس، بهبود عزت نفس و خلق و خو کمک کند (Van den Berg et al, 2015). دسترسی مناسب به فضای سبز می‌تواند از طریق بازسازی روانی، با خستگی و فرسودگی ذهنی و روان‌شناختی ناشی از زندگی مدرن مقابله نماید (Hartig et al, 2003). در واقع فضای سبز مناسب و در دسترس، امکان انجام ورزش و تحرک جسمی را فراهم می‌کند و در نتیجه همین امر باعث افزایش فعالیت‌های بدنی منظم می‌گردد. فعالیت بدنی علاوه بر کاهش خطر ابتلا به بیماری‌های قلبی، دیابت و چاقی، باعث تسکین علائم افسردگی و اضطراب و جلوگیری از ابتلا به بیماری‌های روانی گردد (De Vries et al, 2003:1730). یافته‌های پژوهش احمدی گویای آن است که زنان در پارک‌های بانوان احساس شادی و سرور، احساس آزادی و تجدید قوا را به‌عنوان مهمترین ادراکات تجربه شده عنوان نموده‌اند که این عوامل رابطه نزدیکی با سلامت عمومی افراد دارند (احمدی و دیگران، ۱۳۹۳). همچنین یافته‌های پژوهش حیدری نیز بر تأثیرگذاری پارک‌های بانوان در افزایش روحیه نشاط، اعتماد به نفس، توانمندسازی، آرامش ذهنی و بهبود کارایی اشاره دارد (حیدری و دیگران، ۱۳۹۲).

نتایج این پژوهش نشان داد که سطح رضایت‌مندی زنان در پارک‌های بانوان بیشتر از پارک‌های عمومی (مختلط) بوده است. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش تولایی و دیگران (۱۳۹۴)، حیدری چپانه و همکاران (۱۳۹۳)، حبیبی و نیک‌پور (۱۳۹۶)، کیانی‌سلمی (۱۳۹۹) و حامی و همکاران (۱۳۹۶) انطباق دارد. در خصوص ایجاد فضاهای تک جنسیتی همچون پارک‌های بانوان، به طور کلی دو رویکرد به نسبت متفاوت را در میان مباحث محققان می‌توان مشاهده نمود. رویکرد نخست، ایجاد این پارک‌ها را در راستای ایجاد عدالت جنسیتی تفسیر می‌کند و بر این مدعی است که با ایجاد فضاهای تک جنسیتی برای زنان، زنان خواهند توانست به دور از محدودیت‌های موجود در فضاهای عمومی شهری مختلط به فعالیت‌های مورد علاقه خودشان بپردازند. وجود احساس امنیت و فراهم بودن بستر برای انجام فعالیت‌های

ورزشی و تفریحی به دور از محدودیت‌های مربوط به لباس و نوع پوشش به‌خصوص در کشورهای اسلامی که زنان همیشه با محدودیت‌های بسیار اساسی در فضاهای عمومی روبرو بوده‌اند، از جمله استدلال‌هایی است که موافقان ایجاد پارک‌های بانوان و ایجاد فضاهای تک جنسیتی به آن‌ها اشاره می‌کنند. نتایج برخی مطالعات نیز از این استدلال حمایت می‌کنند. برای نمونه، نتایج پژوهش حبیب گویای آن است که نزدیک به ۴۶ درصد کاربران زن، تک جنسیتی بودن و ۴۷ درصد نیز امنیت پارک را دلیل انتخاب پارک بانوان برای حضور مطرح نموده‌اند (حبیب، ۱۳۹۰). بر اساس نتایج پژوهش حبیبی و علی‌پورشجاعی (۱۳۹۴) و توانا و شفیع (۱۳۹۴) و حبیب و همکاران (۱۳۹۰)، آزادی در پوشش و امکان انتخاب نوع پوشش دلخواه و امکان انجام فعالیت‌های ورزشی به‌عنوان دلیل انتخاب پارک بانوان ذکر شده است. در برخی پژوهش‌ها به نقش اطرافیان زنان به ویژه جنس مذکر همچون پدر و شوهر و رضایت‌مندی آن‌ها در انتخاب پارک‌های بانوان از سوی زنان برای حضور اشاره شده است (حبیب و دیگران، ۱۳۹۰؛ محمودی، ۱۳۹۹). این موضوع در واقع گویای آن است که به‌دلیل وجود امنیت بیشتر برای زنان در پارک‌های بانوان، خانواده نیز تمایل و حمایت بیشتری برای حضور زنان در این فضاها دارند. نتایج پژوهش‌های متعدد نیز بر نقش متغیر وجود احساس امنیت به عنوان یک متغیر کلیدی در ترجیح زنان برای حضور و استفاده از پارک‌های بانوان اشاره دارد (تولایی و دیگران، ۱۳۹۴؛ برومند و رضایی، ۱۳۹۵؛ گلی و دیگران، ۱۳۹۲؛ احمدی و دیگران، ۱۳۹۳).

در سوی دیگر، رویکردی قرار دارد که در عین همراهی و موافقت با ضرورت ایجاد عدالت جنسیتی در فضاهای شهری و ایجاد امکان برای حضور و استفاده زنان از فضاهای شهری، با نگرشی آسیب‌شناختی به این پدیده نگاه می‌کند. برای مثال به نظر توانا و شفیع پارک‌های بانوان تأثیرات چندانی مثبتی در ایجاد عدالت جنسیتی نداشته‌اند، چرا که ابعاد نابرابری جنسیتی در کشور بسیار متنوع است و این پارک‌ها نمی‌توانند پاسخگوی این نابرابری‌ها باشند (توانا و شفیع، ۱۳۹۴). علاوه بر اینکه ایجاد فضاهای تک‌جنسیتی همچون پارک‌های بانوان در دراز مدت می‌تواند به حذف زنان از فضاهای عمومی منجر گردد (کیانی سلمی، ۱۳۹۹). نتایج پژوهش حبیبی و نیک‌پور (۱۳۹۶) نیز گویای آن است که ۶۲ درصد پاسخگویان مخالف توسعه فضاهای تک‌جنسیتی بودند و از تسری این موضوعات به سایر حیطه‌ها و موضوعات اجتماعی نگران هستند. بر مبنای نتایج پژوهش خاکزاد و همکاران (۲۰۱۵)، نیز ترجیح و تمایل زنان به جای توسعه فضاهای تک جنسیتی، ایجاد امکانات و فضاها و تجهیزات مناسب برای زنان با توجه به خواسته‌ها و نیازهای آنان در پارک عمومی است. به نظر حبیبی و علی‌پورشجاعی (۱۳۹۴)، یکی از پیامدهای مهم ایجاد پارک‌های بانوان، امکان کاهش اعتماد به نفس زنان جهت حضور در سایر پارک‌ها و فضاهای عمومی است. به نظر آنان عادت کردن زنان به فضاهای زنانه به دلیل هنجارپذیر بودن زنان، موجبات کاهش اعتماد به نفس را در آن‌ها ایجاد می‌کند و امکان حضور آنان در سایر فضاهای عمومی را کم‌رنگ می‌کند.

علاوه بر موارد فوق الذکر، یکی از نکات مورد توجه در بحث پارک‌های بانوان، این است که ویژگی‌های زمینه‌ای و اجتماعی و فرهنگی زنان در میزان استقبال از این فضاها تأثیرگذار می‌باشد. برای نمونه مطالعات نشان می‌دهد که زنان مذهبی و خانه‌دار و متأهل نسبت به زنان شاغل، مجرد و با تحصیلات بالا، تمایل بیشتری برای حضور و استفاده از پارک‌های بانوان را دارند (حسینی و سمیعی، ۱۳۹۴؛ سلیمی و همکاران، ۱۳۹۸؛ محمدی، ۱۴۰۰؛ تولایی و همکاران، ۱۳۹۴؛ حیدری چپانه و همکاران، ۱۳۹۳). همچنین با توجه به فضای مردسالارانه حاکم بر نظام برنامه‌ریزی و طراحی شهری در کشور به ویژه در حوزه مدیریتی و اجرایی، به نظر می‌رسد که توجه به خواسته‌ها و نیازهای همه گروه‌های زنان و به ویژه استفاده از مشارکت فکری و عملی آن‌ها در ساخت و طراحی پارک‌های بانوان بایستی در صورت ادامه چنین سیاستی در شهرهای کشور بیشتر مدنظر قرار گیرد.

پیشنهادهای

بر مبنای نتایج این پژوهش و همچنین بررسی پیشینه نظری و تجربی تحقیق، پیشنهادهای زیر در جهت بهبود کیفیت پارک‌های بانوان و ارتقای کارکرد آنها قابل ارائه می‌باشد:

۱- هر چند که به نظر می‌رسد که با توجه به شرایط موجود و محدودیت‌های عرفی، هنجاری و مذهبی و حتی

قانونی حاکم بر کم و کیف حضور زنان در فضاهای عمومی، ایجاد پارک‌های بانوان می‌تواند در کوتاه مدت سیاستی برای ارتقای عدالت جنسیتی در شهرهای کشورهای اسلامی چون ایران باشد، به ویژه آنکه در اکثر پژوهش‌های انجام شده بر نقش مهم حضور در فضای سبز و پارک‌های شهری در ایجاد سلامت اجتماعی و روانی و جسمانی و ایجاد شادابی و نشاط در آنها اشاره شده است. با این حال، بررسی پیشینه تجربی پژوهش در ایران نشان داد که تعداد بسیار کم این پارک‌ها در شهرهای کشور و مکان‌یابی بعضاً نامناسب آن‌ها، باعث استقبال کم بانوان از این فضاها شده است. بر این اساس، توجه به توزیع جغرافیایی مناسب آن‌ها در نقاط مختلف شهر به ویژه در مناطقی از شهر که دارای تراکم جمعیتی بالایی می‌باشند، ضروری است. در شهر سبزوار مناطق جنوبی و شرقی و غربی شهر، مناطقی هستند که نه تنها دسترسی به پارک بانوان ندارند، بلکه دسترسی آنها به فضای سبز عمومی نیز نسبت به سایر مناطق شهری نامناسب‌تر می‌باشد و بر این اساس، توجه به ایجاد پارک‌های عمومی و بانوان در این مناطق باید مدنظر قرار گیرد.

۲- قرارگیری پارک‌های بانوان در برخی از شهرها در مرکز محلات مسکونی و احاطه آنها توسط ساختمان‌های بلند مرتبه و آپارتمان‌ها باعث شده است که اشراف ساکنین این واحدها به پارک‌های بانوان تبدیل به یکی از چالش‌های جدی کاربران این فضاها گردد. لذا اگر واقعاً بحث فرهنگی اسلامی و توجه به موضوع حریمت مدنظر مدیران شهری می‌باشد، مکان‌یابی این پارک‌ها در مکان‌هایی که دارای مشرفیت از سمت اطراف نباشد، باید مدنظر قرار گیرد. این نکته به خصوص در مورد پارک بانوان سبزوار بسیار کلیدی است چرا که عملاً این پارک از دو سمت توسط واحدهای ساختمانی احاطه شده است. در خصوص بوستان حجاب به دلیل وسعت محدوده تا حدودی این موضوع رعایت شده است.

۳- استفاده از نظر و سلیقه زنان به عنوان کاربران اصلی این فضاها در کم و کیف طراحی و ساخت فضاهای درونی و امکانات و تجهیزات موجود در پارک‌های بانوان به خصوص با توجه به فضای مردسالارانه حاکم بر نظام برنامه ریزی و مدیریت شهری ایران، موضوع کلیدی است که باید با اهتمام بیشتری مدنظر قرار گیرد. استفاده از نظرات کودکان و نوجوانان دختر می‌تواند باعث ارتقای کیفیت طراحی بیشتر این فضاها گردد. در شهر سبزوار با توجه به ساختار شهرداری، عملاً زنان جایگاهی در سیاستگذاری و طراحی ندارند و عموم نگاه‌ها به موضوعات، مردانه می‌باشد و بر این اساس در طراحی پارک بانوان نیز، نگاه و نظر زنان جایگاهی نداشته است.

۴- با توجه به اینکه شاید به دلیل مشکلات مالی و نبود فضای مناسب در بافت کنونی شهرها، امکان ایجاد پارک‌های بانوان وجود نداشته باشد، و به ویژه با توجه به محوریت خانواده در نظام اجتماعی کشورهای اسلامی و ایران، توجه به مناسب‌سازی پارک‌های عمومی (مختلط) موجود برای حضور بانوان و به ویژه خانواده‌ها و دوری از شکل‌دادن جدایی‌گزینی‌های مصنوعی و دستوری و بسیاری اوقات سلیقه‌ای، می‌تواند راهکاری مناسب برای ارتقای دسترسی بانوان به فضاهای عمومی شهری باشد.

- ۵- با توجه به آنکه مرور پیشینه تجربی تحقیق نشان داد که بیشتر کاربران پارک‌های بانوان افراد متأهل می‌باشند و افراد مجرد تمایل کمتری به استفاده از این فضاها دارند، تلاش برای شناخت نیازها و خواسته‌ها و سلايق افراد مجرد به ویژه نوجوانان و جوانان و طراحی فضاهای داخلی پارک‌های بانوان بر این اساس و استفاده از مشارکت آنها، می‌تواند در افزایش رضایت‌بخشی آن‌ها و جذب حداکثری همه گروه‌های بانوان تأثیرگذار باشد.
- ۶- علی‌رغم گذشت نزدیک به یک دهه از ایجاد پارک‌های بانوان در کشور و انجام برخی پژوهش‌های موردی، بررسی پیشینه پژوهش نشان داد که نیاز به انجام پژوهش‌های کیفی بیشتر در این حوزه مورد نیاز می‌باشد و لذا یکی از پیشنهادها برای بهبود کیفیت مطالعات مرتبط با پارک‌های بانوان، انجام پژوهش‌های کیفی مبتنی بر روش‌های مشارکتی و مصاحبه می‌باشد. مطالعه کیفی اثرات این پارک‌ها در ابعاد روانشناختی به ویژه در ارتباط با تقویت یا از بین بردن اعتماد به نفس زنان به واسطه افزایش تعداد پارک‌های بانوان در شهرهای کشور موضوعی است که در مطالعات انجام شده اصلاً به آن پرداخته نشده است. همچنین مباحث مربوط به گسترش ایده جنسیتی‌سازی فضاهای شهری و ایجاد و توسعه فضاها و کاربری‌های تک جنسیتی در حوزه‌های مختلف یکی از نگرانی‌هایی بوده است که توسط محققان مختلف و برخی کاربران پارک‌های بانوان به آن اشاره شده است و ضروری است در این خصوص و پیامدهای جانبی آن نیز بررسی‌های بیشتری صورت گیرد.

تعارض منافع

این مقاله برگرفته از نتایج پژوهشی نویسندگان می‌باشد و هیچگونه تعارض منافی در آن وجود ندارد.

سپاسگزاری

این پژوهش منتج از یافته‌های پژوهشی طرح با عنوان "مطالعه تطبیقی نقش پارک‌های شهری (پارک‌های مختلط و پارک بانوان) بر حضور و رضایت‌مندی زنان از این فضاها - مطالعه شهرهای مشهد و سبزوار" می‌باشد که با حمایت معاونت پژوهشی و فن‌آوری دانشگاه حکیم سبزواری انجام شده است.

منابع

- احمدی، توحید؛ تیموری، راضیه؛ حیدری چپانه، رحیم؛ حاضری، صفیه. (۱۳۹۳). **سنجش میزان موفقیت پارک‌های بانوان از دیدگاه شهروندان نمونه موردی: کلانشهر تبریز**. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۵ (۲۰)، ۱۲۷-۱۴۲.
- احمدی، توحید؛ تیموری، راضیه؛ حیدری چپانه، رحیم؛ حاضری، صفیه. (۱۳۹۳). **سنجش میزان موفقیت پارک‌های بانوان از دیدگاه شهروندان نمونه موردی: کلانشهر تبریز**. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۵ (۲۰)، ۱۲۷-۱۴۲.
- باندز، مایکل (۱۳۹۰). **نظریه اجتماعی شهری**. ترجمه رحمت‌اله صدیق سروسستانی. چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران.
- بیضائی، میترا؛ غروی، غنچه. (۱۳۹۷). **بررسی مؤلفه‌های مؤثر بر حضور بانوان در فضاهای شهری و تحلیل اثرات تک جنسیتی شدن فضاها (نمونه پژوهش: بوستان بانوان ملت مشهد)**. جغرافیا و روابط انسانی، ۱ (۳)، ۸۳۸-۸۱۹.

پوراحمد، احمد؛ رخساری، حمید؛ رنجبری، امیر؛ حاجیان حسین آبادی، محمد. (۱۳۹۷). *ارزیابی کیفیت محیطی فضاهای انضباطی شهری (نمونه موردی: پارک‌های بانوان شهر یزد)*. اندیشه جغرافیایی، ۱۰ (۹)، ۸۰-۱۰۲.

پورمحمدی، محمدرضا؛ خضرنژاد، پخشان؛ احمدی، پولاد؛ جهان‌بین، رضا. (۱۳۹۴). *بررسی میزان انطباق فضاهای عمومی شهری با نیازهای زنان شهر ارومیه*. زن در توسعه و سیاست، ۱۳ (۱)، ۲۳-۴۰. Doi: 10.22059/jwdp.2015.55204

توانا، سهیل؛ شفیعی، معصومه. (۱۳۹۴). *تفکیک جنسیتی در فضای شهری: مطالعه بوستان بهشت مادران تهران*. جامعه‌شناسی ایران، ۱۶ (۲)، ۱۰۷-۱۳۴.

حامی، احمد؛ فهام، الهام؛ مهدوی، محمد. (۱۳۹۷). *بررسی احساس امنیت بانوان در پارک بانوان شهر سهند تبریز با تأکید بر ارزش‌های فرهنگ اسلامی*. زن در فرهنگ و هنر، ۱۰ (۳)، ۳۹۹-۴۱۳. Doi: 10.22059/jwica.2018.260009.1090

حامی، احمد؛ فهام، الهام. (۱۳۹۶). *توسعه کالبدی پارک‌های بانوان بر اساس اولویت‌سنجی انگیزشی (پارک بانوان شهر سهند)*. برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، ۴ (۴)، ۵۶-۶۵.

حامی، احمد؛ فهام، الهام؛ مهدوی، محمد. (۱۳۹۷). *بررسی احساس امنیت بانوان در پارک بانوان شهر سهند تبریز با تأکید بر ارزش‌های فرهنگ اسلامی*. زن در فرهنگ و هنر، ۱۰ (۳)، ۳۹۹-۴۱۳.

حبیب، فرشته؛ لقایی، حسنعلی؛ جامی‌فرد، محبوبه؛ موسوی فاطمی، حسین. (۱۳۹۰). *پارک‌های موضوعی بانوان با رویکرد چند جانبه نگر*. معماری و شهرسازی آرمانشهر، ۴ (۶)، ۷۵-۸۶.

حبیبی، لیلا؛ نیک‌پور، عامر. (۱۳۹۶). *واکاوی نگرش زنان نسبت به شکل‌گیری فضاهای گردشگری - فراغتی مخصوص بانوان، مطالعه موردی پارک بانوان شهر امل*. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۶ (۲۱)، ۹۶-۱۱۵.

حسینی، سیده‌ادی؛ سمیعی‌پور، داود. (۱۳۹۴). *تحلیل تطبیقی رضایت مندی زنان از پارک‌های شهری پارک بانوان حجاب و پارک مختلط ملت (مشهد)*. مطالعات اجتماعی و روان‌شناختی زنان، ۱۳ (۳)، ۷۶-۴۳.

حیدری، رحیم؛ حاضری، صفیه؛ روستایی، شهرپور؛ آربونی، زهرا. (۱۳۹۲). *ارزیابی تناسب عملکردی پارک‌های بانوان با استفاده از مدل AHP نمونه موردی: کلانشهر تبریز*. برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۳ (۱۲)، ۲۱-۳۴.

زادولی خواجه، شاهرخ؛ زادولی خواجه، فاطمه؛ گلی، علی. (۱۳۹۳). *سنجش رضایتمندی از تفکیک جنسیتی فضاهای عمومی شهری از دیدگاه کاربران؛ مطالعه موردی پارک بانوان شمس تبریز*. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۶ (۲۳)، ۲۵-۴۰.

صفری، مرضیه؛ موحد، علی؛ شاه حسینی، پروانه. (۱۳۹۹). *تأثیر حضور در فضای زنانه بر حق زنان به شهر با نقش تعدیل‌گر انگیزه - مطالعه پارک‌های بانوان شهر اصفهان*. توسعه محلی (روستائی-شهری)، ۱۲ (۲)، ۴۴۵-۴۱۵. Doi: 10.22059/jrd.2021.313733.668599

ضمیران، محمد (۱۳۹۳). *میشل فوکو: دانش و قدرت*. چاپ دوازدهم، انتشارات هرمس.

علاسوند، فریبا (۱۳۹۷). *عدالت جنسیتی به مثابه یک مفهوم تفسیرپذیر و نامتعیین*. مطالعات فقهی حقوقی زن و خانواده، ۱ (۱)، ۷۸-۵۹.

- علیرضانژاد، سهیلا؛ سرایی، حسن. (۱۳۸۶). *گستره شبکه روابط اجتماعی زنان شهرداری و تاثیر تحصیلات دانشگاهی و اشتغال بر آن*. پژوهشنامه علوم انسانی، ۵۳، ۲۲۳-۲۵۲.
- غیاثوند، احمد. (۱۳۹۴). *دنیای زنان در پرتو فضاهای جنسیتی شهرداری مدرن*. توسعه محلی (روستائی-شهری)، ۷(۲): ۳۲۲-۲۹۹.
- فرحزاد، مریم؛ رفیعیان، مجتبی؛ کامیابی، سعید؛ ارغان، عباس. (۱۳۹۷). *شناسایی عوامل تأثیرگذار بر حضور و مشارکت زنان در فضای شهری از منظر حق به شهر*. تحقیقات جغرافیایی، ۳۳(۱)، ۹۵-۱۰۸.
- فنی، زهره؛ احمدی، لیلا. (۱۳۹۹). *زنان و جستجوی حق به شهر در پیاده‌راه‌های جنسیتی (مورد مطالعه: منطقه ۶ شهرداری تهران)*. توسعه اجتماعی، ۱۵(۱)، ۷۱-۱۰۰.
- کاظمی، مهروش. (۱۳۸۸). *رویکردی تحلیلی به مقوله جنسیت و تاثیر آن در کیفیت فضا (نمونه مورد مطالعه پارک فجر تبریز)*. هویت شهر، ۳(۴): ۴۷-۵۸.
- گلی، علی؛ زادولی خواجه، شاهرخ؛ زادولی، فاطمه. (۱۳۹۲). *ارزیابی نگرش جنسیتی در طراحی فضاهای شهری - مطالعه موردی: پارک بانوان شمس تبریز*. زن در توسعه و سیاست، ۱۱(۲)، ۱۷۱-۱۸۸.
- گلی، علی؛ قاسم‌زاده، بهنام؛ فتح بقالی، عاطفه؛ رمضان مقدم واجاری، یاسمن. (۱۳۹۴). *عوامل مؤثر در احساس امنیت اجتماعی زنان در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: پارک ائل گلی تبریز)*. مطالعات راهبردی زنان، ۱۸(۶۹)، ۹۷-۱۳۶.
- محمدی اصل، عباس. (۱۳۹۰). *جنسیت و جغرافیا*. تهران، انتشارات گل آذین.
- محمودی، نرگس؛ الیاسی، ابراهیم. (۱۳۹۹). *بررسی مفهومی فضای پارک بانوان با رویکرد روانشناسی محیطی*. جغرافیا و روابط انسانی، ۳(۱): ۳۱۳-۳۳۰.
- میروسی نیک، صادق. (۱۳۹۴). *توسعه انسانی و عدالت جنسیتی در رویکرد قابلیت‌آمارتیا سن*. مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی، ۷(۴): ۷۲-۴۷.
- میلر، دیوید. (۱۳۸۶). *اصول عدالت اجتماعی*. ترجمه رضاعلی نوروزی و لاله فاضلی. تهران، انتشارات سماء.
- نادری، احمد؛ شهبازی، مهدی؛ اکبری، الهام. (۱۳۹۳). *تحلیل انسان‌شناختی ورزش زنان: مطالعه‌ای بر فعالیت‌های ورزشی در پارک‌های بانوان تهران*. پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران، ۴(۲)، ۵۱-۶۸.
- هاشمی تیله‌نویی، ملیحه؛ میرغلامی، مرتضی؛ رفیعیان، مجتبی. (۱۳۹۳). *سجش رضایتمندی زنان از پارک‌های بانوان (مطالعه موردی: پارک‌های بانوان تبریز)*. هویت شهر، ۸(۱۹): ۶۲-۴۹.

References

- Horelli, L. (2017). *Engendering urban planning in different contexts—successes, constraints and consequences*. European Planning Studies, 25(10), 1779-1796.
- Portugali, J., Meyer, H., Stolk, E., & Tan, E. (Eds.). (2012). *Complexity theories of cities have come of age: an overview with implications to urban planning and design*.
- Alirezanejad, S & Saraei, H. (2007). *The extent of urban women's social network and the impact of university education and employment on it*. Humanities, 53 (223-252).
- Ahrentzen, S. (2003). *The space between the studs: Feminism and architecture*. Signs: Journal of women in culture and society, 29(1), 179-206.
- Arjmand, R. (2016). *Public urban space, gender and segregation: Women-only urban parks in Iran*. Taylor & Francis.

- Beebe, K., Davis, A., & Gleadle, K. (2017). *Introduction: Space, Place and Gendered Identities: feminist history and the spatial turn*. In *Space, Place and Gendered Identities* (pp. 1-10). Routledge.
- Beebeejaun, Y. (2017). *Gender, urban space, and the right to everyday life*. *Journal of Urban Affairs*, 39(3), 323-334.
- Coddington, K. (2015). *Feminist geographies "beyond" gender: De coupling feminist research and the gendered subject*. *Geography Compass*, 9(4), 214-224.
- Connell, R. (2014). *The sociology of gender in Southern perspective*. *Current Sociology*, 62(4), 550-567.
- De Vries, S., Verheij, R. A., Groenewegen, P. P., & Spreeuwenberg, P. (2003). *Natural environments—healthy environments? An exploratory analysis of the relationship between greenspace and health*. *Environment and planning A*, 35(10), 1717-1731.
- Deutsch, F. M. (2007). *Undoing gender*. *Gender & Society*, 21(1), 106-127. Doi: 20.1001.1.22287736.1300.0.0.139.2
- Dutton, D. G. (2010). *The gender paradigm and the architecture of antiscience*. *Partner Abuse*, 1(1), 5-25.
- Gieryn, T. F. (2000). A space for place in sociology. *Annual review of sociology*, 26(1), 463-496.
- Hartig, T., Evans, G. W., Jamner, L. D., Davis, D. S., & Gärling, T. (2003). *Tracking restoration in natural and urban field settings*. *Journal of environmental psychology*, 23(2), 109-123.
- Hayden, D. (1982). *The grand domestic revolution: A history of feminist designs for American homes, neighborhoods, and cities*. mit Press.
- Iqbal, A. (2018). *How safe are women-only parks perceived to be?* *Security Journal*, 31(4), 859-881.
- Jurik, N. C., & Siemsen, C. (2009). *"Doing Gender" As Canon or Agenda: A Symposium on West and Zimmerman*. *Gender & Society*, 23(1), 72-75.
- Knopp, L. (2007). *On the relationship between queer and feminist geographies*. *The Professional Geographer*, 59(1), 47-55.
- Leavitt, J. (2003). *Where's the gender in community development? Signs*. *Journal of Women in Culture and Society*, 29(1), 207-231.
- Marcus, C. C., & Sarkissian, W. (1986). *Housing as if people mattered: Site design guidelines for the planning of medium-density family housing* (Vol. 4). Univ of California Press.
- McDowell, L., & Massey, D. (1984). *A woman's place*. *Geography Matters*, 197-217.
- Molavi, M., & Hoseini, F. (2021). *Assessing the effect of women-only parks in promoting women's quality of life in Iran*. *Urbanism. Architectura. Constructii*, 12(1), 13-24.
- Nusser, S. P., & Anacker, K. B. (2013). *What sexuality is this place? Building a framework for evaluating sexualized space: The case of Kansas City, Missouri*. *Journal of Urban Affairs*, 35(2), 173-193.
- Pinelo Silva, J. (2021). *Park access policies: measuring the effects of the introduction of fees and women-only days on the volume of park visitors and physical activity in Bahrain*. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 14(2), 204-221.

- Sandercock, L., & Forsyth, A. (1992). *Feminist theory and planning theory: the epistemological linkages*. Planning Theory, (1992/7-8).
- Sharp, J. (2009). *Geography and gender: what belongs to feminist geography? Emotion, power, and change*. Progress in human geography, 33(1), 74-80.
- Spain, D. (2014). *Gender and urban space*. Annual Review of Sociology, 40, 581-598.
- Van den Berg, M., Wendel-Vos, W., van Poppel, M., Kemper, H., van Mechelen, W., & Maas, J. (2015). *Health benefits of green spaces in the living environment: A systematic review of epidemiological studies*. Urban Forestry & urban greening, 14(4), 806-816.
- Wekerle, G. R. (1980). *Women in the urban environment*. Signs: Journal of Women in Culture and Society, 5(S3), S188-S214.
- Yeoh, B. S., & Yeow, P. L. (1997). *Where women fear to tread: Images of danger and the effects of fear of crime in Singapore*. GeoJournal, 43, 273-286.

